A KÉSŐ ÓKOR KLASSZIKUSAI • ILLUSZTRÁLT KIADÁS

Szent Márton élete

De vita beati Martini

Sulpicius Severus

Teljes kiadás mai magyar nyelven, a narrátor történelmi magyarázataival és 14 illusztrációval

Tartalom

Bevezetés A narrátor nyitó jegyzete: az ember a legenda mögött 5

Ajánló levél A szerző levele barátjához, Desideriushoz Szent Márton életéről 7

I. fejezet Miért ér többet egy szent élet Hektór vagy Szókratész hírnevénél 9

II. fejezet Pannoniából Itáliába: a fiú, aki a templomba szökött, és akit láncra verve vittek a seregbe 11

III. fejezet A kettévágott köpeny Amiens kapujában és Krisztus látomása 15

IV. fejezet Szemtől szemben Julianusszal Wormsban: „Krisztus katonája vagyok; nem harcolhatok” 18

V. fejezet Poitiers-i Szent Hilarius, az ördögűző tisztsége és a rablók rajtaütése az Alpokban 21

VI. fejezet Találkozás az Ördöggel az úton, a nyilvános megkorbácsolás és a méreg Gallinara szigetén 23

VII. fejezet A ligugéi kolostor és az első csoda: a katekumen, aki visszatért az életbe 25

VIII. fejezet Lupicinus fiatal rabszolgája megmenekül a haláltól 27

IX. fejezet Az „emberrablás”, amellyel Tours püspökévé tették, és Defensor püspök megszégyenülése 28

X. fejezet A püspök, aki fakunyhóban lakott: Marmoutier alapítása 31

XI. fejezet A leleplezett álvértanú: a bűnöző szelleme az oltár mellett 33

XII. fejezet A mezők közepén megdermedt pogány temetési menet 35

XIII. fejezet A szent fenyő kihívása: megkötözve a dőlő fa alatt 37

XIV. fejezet A tűz, amely a széllel szemben hátrált meg, és a két fegyveres angyal Levroux-ban 40

XV. fejezet A kard elé tartott csupasz nyak a haeduusok földjén 42

XVI. fejezet A megáldott olajjal meggyógyított béna lány Trierben 43

XVII. fejezet Tetradius, az egykori proconsul, és Márton ujjai egy megszállott szájában 45

XVIII. fejezet A barbár betörés álhíre, a leprásnak adott csók Párizsban és a tunika szálai 47

XIX. fejezet A levél, amely meggyógyította Arborius lányát, Nolai Paulinus szeme és a zuhanás a lépcsőn 49

XX. fejezet Magnus Maximus császár lakomája: a kehely, amelyet a pap a császár előtt kapott meg 51

XXI. fejezet Beszélgetések az angyalokkal és az Ördög a véres ökörszarvval 54

XXII. fejezet Jupiter, Mercurius és Venus álarcai – és a bocsánat ígérete magának az Ördögnek 56

XXIII. fejezet Clarus története, Anatolius, a hamis próféta, és a tunika, amely köddé vált 58

XXIV. fejezet A hamis Krisztusok Hispaniában és a császárnak öltözött Ördög: „Nem ismerem el Krisztust a kereszt sebhelyei nélkül” 61

XXV. fejezet A szerző látogatása Szent Mártonnál: a püspök, aki megmosta életrajzírója lábát 63

XXVI. fejezet A belső arckép: a kovács üllője és türelme saját papjaival szemben 67

XXVII. fejezet Befejezés: egy ragyogó arc és válasz az irigy püspököknek 69

A narrátor utószava Ami ezután történt: Szent Márton halála és november 11-e eredete 70

Erről a kiadásról 73

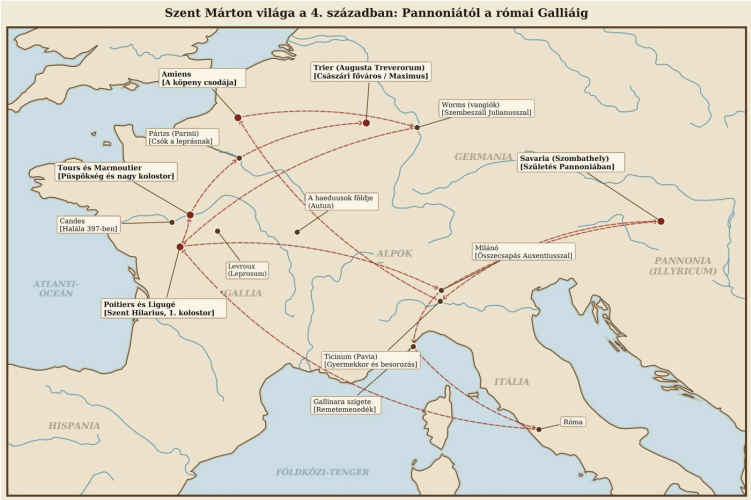
BEVEZETÉS

A narrátor nyitó jegyzete: az ember a legenda mögött

Európa nagy részén elég, ha elérkezik november 11-e, és Szent Márton neve máris visszatér a hétköznapi beszélgetésekbe – vele együtt pedig a sült gesztenye illata, az újbor, a lámpás felvonulások és azok az enyhe, napsütéses, az évszakhoz nem illő napok, amelyeket oly sok nép „Szent Márton nyarának" nevez. Szinte mindenki ismeri a lovon ülő fiatal római katona képét, aki egy fagyos téli napon kardjával kettévágta a köpenyét, hogy betakarjon vele egy hidegtől reszkető koldust.

Azt viszont kevesen tudják, hogy Tours-i Szent Márton (Kr. u. 316/336 körül – 397) egyáltalán nem a középkori legendák ködös alakja. Épp ellenkezőleg: a késő Római Birodalom egyik legjobban dokumentált személyisége. Életrajzát – a *Szent Márton életét* (*De vita beati Martini*) – még az életében megírta valaki, aki személyesen ismerte, az asztalánál evett és hosszan beszélgetett vele: **Sulpicius Severus**.

Sulpicius Severus (363 körül – 425 körül) ragyogó ügyvéd, elismert szónok és arisztokrata volt Aquitaniából, a mai Franciaország délnyugati részéről. Amikor 396 táján elhatározta, hogy megírja ezt a könyvet, a Nyugatrómai Birodalom mélyreható változáson ment keresztül. A kereszténység már nem üldözött vallás volt, hanem a császárok hivatalos hite; a városokban egyre több lett a befolyásos, selyembe öltözött püspök, aki megszokta, hogy az udvarban vacsorázik, miközben a vidék falvaiban (*pagi*) a falusi nép továbbra is szent fákat és a régi kelta–római isteneket tisztelte.

Történelmi térkép: Szent Márton világa a 4. században – szülőhelyétől, a pannoniai Savariától és katonaéveinek helyszíneitől (Ticinum, Amiens, Worms) a ligugéi és a marmoutier-i kolostorig és a tours-i egyházmegyéig.

Ebben a változó világban Márton valóságos botránykő volt az elit szemében: a császári testőrség egykori tisztje, aki szemtől szemben állva a későbbi Julianus császárral megtagadta a harcot; akit a nép csellel hurcolt el, hogy Tours püspökévé tegye, mégsem volt hajlandó soha püspöki palotában lakni, hanem inkább egy fakunyhót és egy durva teveszőr tunikát választott. Olyan ember volt, aki Párizs kapujában leprásokat csókolt meg, Trierben szembeszállt a császárokkal, szélhámosokat leplezett le, és még a legszigorúbb teológusokat is megdöbbentette, amikor azt mondta, hogy Isten magának az Ördögnek is megbocsátana, ha az képes volna megbánni a bűneit.

Ebben a kiadásban Sulpicius Severus teljes szövegét **világos, természetes, mai magyar nyelven** írtuk újra, hűségesen megőrizve a latin eredeti minden epizódját és részletét. Minden fejezet végén narrátorként csatlakozom hozzád, hogy elmagyarázzam a római katonai szokásokat, a korabeli földrajzot, a politikai hátteret és a 4. század

kultúráját – olyan részleteket, amelyek Sulpicius korának olvasói számára magától értetődők voltak, ma viszont óriási segítséget jelentenek abban, hogy megértsük ennek a történetnek a rendkívüli erejét.

AJÁNLÓ LEVÉL

A szerző levele barátjához, Desideriushoz Szent Márton életéről

Severus szívélyes üdvözletét küldi kedves testvérének, Desideriusnak.

Testvérem és kedves barátom! Úgy döntöttem, hogy a fiókban tartom, saját házam négy fala közé zárva ezt a kis könyvet, amelyet Szent Márton életéről írtam. Mivel természetemnél fogva bizonytalan vagyok, meg akartam kímélni magam az emberek bírálatától. Attól féltem – és ma is azt hiszem, hogy így lesz –, hogy csiszolatlan írásom nem tetszik majd az olvasóknak, és mindenki a szememre veti: hogy volt merszem olyan témához nyúlni, amely egészen más tehetségű írókat érdemelt volna. Te azonban annyira unszoltál, hogy nem tudtam nemet mondani. Hiszen mit meg nem tennék a barátságunkért, még a jó hírem kockáztatásával is?

Így hát átadtam neked ezt a kis könyvet, bízva az ígéretedben, hogy senki másnak nem mutatod meg. Mégis bevallom: félek, hogy éppen te nyitod majd ki előtte a világra vezető ajtót – és ha egyszer kijutott, többé nem lehet visszahívni.

Ha ez megtörténik, és azt látod, hogy néhányan olvasni kezdik, kérd meg őket, hogy az eseményekre figyeljenek inkább, ne a stílusra, és legyenek türelmesek, ha egy-egy kevésbé elegáns mondat sérti a fülüket; elvégre Isten országa nem a szép beszéd művészetén nyugszik, hanem a hiten.

Jusson eszükbe az is, hogy a világ üdvösségét nem nagy szónokok hirdették, hanem halászok – pedig Isten, ha úgy gondolta volna, hogy ennek bármi haszna van, nyugodtan megtehette volna szónokok által is.

Az igazság az, hogy amikor elhatároztam, hogy munkához látok – mert megbocsáthatatlannak éreztem volna, ha egy ilyen rendkívüli ember erényei feledésbe merülnek –, megfogadtam magamnak, hogy nem fogok szégyenkezni, ha becsúszik egy-egy nyelvtani hiba. Soha nem voltam nagy szakértője az irodalom művészetének, és azt a keveset is, amit valaha tanultam, ennyi év után gyakorlat híján elfelejtettem.

Mégis, hogy megkímélj a magyarázkodás kellemetlenségétől: ha valóban közzé akarod tenni a könyvet, töröld ki a nevemet. Elég, ha lekaparod az aláírást az első lapról, hogy az oldal elnémuljon – vagy inkább, és csak ez számít: a könyv egyedül arról a történetről beszéljen, amelyet elmond, és hallgasson annak a nevéről, aki megírta.

> **A narrátor magyarázata: Egy nagy ügyvéd álszerénysége és a „lekapart” könyvek**
>
> Ne hagyjuk, hogy megtévesszen bennünket Sulpicius Severus írói szerénysége! Amikor „csiszolatlan írása” és az esetleges „nyelvtani hibák” (*soloecismi*) miatt mentegetőzik, a római szónoklattan egyik klasszikus fogását alkalmazza, amelyet úgy hívnak: *captatio benevolentiae* – annak a művészete, hogy az ember színlelt alázattal megnyeri az olvasó rokonszenvét. Valójában Sulpicius a római Gallia egyik legműveltebb jogásza és szerzője volt, olyannyira, hogy a reneszánsz humanistái latinságának minősége miatt „keresztény Sallustiusnak” nevezték.
>
> E szavak mögött azonban nagyon is valós vita húzódott meg: a 4. század végén a klasszikus iskolákban nevelkedett római elit lenézte a Biblia szövegeit, mert egyszerű, közvetlen latinsággal íródtak, messze Cicero kifinomult prózájától. Azzal, hogy felidézi: az evangéliumot „nem nagy szónokok hirdették, hanem halászok”, Sulpicius amellett érvel, hogy a történelmi és lelki igazság sokkal többet számít, mint az irodalmi csillogás.

Figyeld meg a levél végén azt a gyakorlati részletet is: *„elég, ha lekaparod az aláírást az első lapról”* (*titulum fronti erade*). A késő ókorban még nem létezett könyvnyomtatás; egy könyvet kiadni annyit jelentett, hogy a szerző elküldött egy pergamenkéziratot egy jó kapcsolatokkal rendelkező barátjának – itt Desideriusnak, egy másik aquitaniai keresztény arisztokratának –, hogy annak házi másolói új példányokat készíthessenek róla. Mivel a pergamen (kikészített állatbőr) drága és nagyon strapabíró volt, a szerző nevét szó szerint úgy törölték ki, hogy pengével vagy habkővel lekaparták a megszáradt tintát. Desiderius persze semmilyen nevet nem kapart le: széltében-hosszában terjesztette a könyvet, és a mű a nyugati keresztény irodalom első nagy bestsellere lett!

I. FEJEZET

Miért ér többet egy szent élet Hektór vagy Szókratész hírnevénél

Sokan, akiket megszállottan foglalkoztattak a világi tanulmányok és a tekintély utáni vágy, meggyőzték magukat arról, hogy halhatatlanná tehetik a saját nevüket, ha megírják híres emberek életrajzát. Igaz, ez az erőfeszítés nem hozott nekik örökkévalóságot, de valamicskét mégis megadott abból, amire vágytak: egyrészt fennmaradt a nevük emléke a világban, bármily keveset ér is ez; másrészt azzal, hogy kiváló férfiak életét mesélték el, nagy vágyat ébresztettek olvasóikban e példák követésére. Csakhogy mindez semmit sem használt ahhoz, hogy elnyerjék az igazán boldog és örök életet.

Végül is mi hasznuk lett könyveik hírnevéből, amely arra van ítélve, hogy ezzel a világgal együtt eltűnjön? És mit nyertek a későbbi nemzedékek azzal, hogy Hektór csatáiról vagy Szókratész filozófiai vitáiról olvastak? Már az is elég nagy ostobaság, ha valaki utánozni akarja őket; ha pedig nem száll szembe határozottan ezekkel az

eszmékkel, az tiszta őrültség. Mivel az emberi életet csak azzal mérték, ami itt a földön történik, legendákba vetették reményüket, lelküket pedig átadták a sírnak. Azt hitték, elég, ha tovább élnek az emberek emlékezetében, holott az ember igazi célja az kellene legyen, hogy az örök életet keresse, ne az örök hírnevet – ezt pedig nem írással, hadakozással vagy filozofálással lehet elnyerni, hanem azzal, ha az ember becsületesen, jóságosan és Istenhez hűségesen él.

Ez a tévedés, amely a könyvek révén nemzedékről nemzedékre öröklődött, olyan erős volt, hogy nagyon sok embert rávett: utánozza hol ezt az üres filozófiát, hol a harci bátorságnak ezt a hamis eszményét. Éppen ezért úgy gondolom, nagyon is megéri megírni egy valóban szent ember életrajzát, aki a jövőben ösztönzésül szolgálhat másoknak. Ki tudja, olvasás közben nem érzik-e majd sokan, hogy az igazi bölcsességre, Isten szolgálatára és a becsületes életre kaptak meghívást. És közben a magam javára is gondolok: nem azt várom, hogy híres legyek az emberek között, hanem hogy Istentől maradandó jutalmat kapjak. Mert ha nekem magamnak nem is sikerült úgy élnem, hogy példát mutassak, legalább megtettem, ami tőlem telt, hogy megismertessek valakit, aki valóban megérdemli, hogy utánozzák.

Belekezdek tehát Szent Márton életének elbeszélésébe, és megmutatom, ki volt ő, mielőtt püspök lett, és azután is, hogy átvette egyházmegyéje vezetését. Természetesen nem sikerült mindent megtudnom, amit tett: azok az epizódok, amelyeknek egyedül ő volt a tanúja, titokban maradnak, mert Márton soha nem kereste a dicséretet, és ha csak rajta múlt volna, minden jótettét inkább elrejtette volna. Sőt, még abból is sokat kihagytam, ami a fülembe jutott, mert úgy gondoltam, elég a legemlékezetesebb pillanatokat kiválasztani – nem utolsósorban azért, hogy ne fárasszam az olvasót a túl sok esettel. Csak arra kérem az olvasókat, hogy higgyenek annak, ami itt le van írva, és legyenek biztosak abban, hogy semmit sem vetettem papírra anélkül, hogy előbb

nagyon gondosan ellenőriztem volna. Ha kétségeim lettek volna, inkább hallgattam volna, mint hogy valótlant állítsak.

> **A narrátor magyarázata: Hektór, Szókratész és egy új hőseszmény feltalálása**
>
> Ebben a nyitó fejezetben Sulpicius Severus közvetlenül a Római Birodalom művelt közönségéhez szól. A 4. századi római iskolában az egész oktatás két nagy viszonyítási pont körül forgott: az egyik Homérosz harcos eposza volt – ezt **Hektór**, az *Iliász* trójai hőse képviselte –, a másik a görög filozófiai hagyomány – ezt pedig **Szókratész**.
>
> Azzal, hogy szembeállítja őket Mártonnal, Sulpicius egy kis kulturális forradalmat indít el: azt javasolja, hogy a háborús hős és az ókori filozófus helyébe új emberi eszmény lépjen – a hit embere, aki a *coelestis militia*, a „mennyei katonai szolgálat" kötelékébe áll. Figyeld meg a fejezet végén tett vállalást is: egykori ügyvédként, aki megszokta, hogy a tényeket a bíróság előtt bizonyítani kell, Sulpicius szavatolja, hogy csak olyan beszámolókat vett fel, amelyeket megbízható szemtanúktól gyűjtött, vagy magának Mártonnak a szájából hallott.

II. FEJEZET

Pannoniából Itáliába: a fiú, aki a templomba szökött, és akit láncra verve vittek a seregbe

Márton Savariában, Pannonia provincia egyik városában született, de Itáliában, Ticinumban nőtt fel. Családja a kor mércéjével mérve jó társadalmi helyzetben volt, szülei azonban pogányok voltak. Apja egyszerű katonaként kezdte katonai pályáját, és később a katonai tribunus rangjáig emelkedett.

Ifjúkorában maga Márton is a fegyveres pályát követte: a császári testőrség lovasságában szolgált Constantius császár uralkodása alatt, majd Julianus caesar parancsnoksága alatt. Ez azonban nem a saját

választása volt: az a rendkívüli fiú egészen kicsi korától fogva semmi másra nem gondolt, csak arra, hogy Istent szolgálja. Mindössze tízéves volt, amikor szülei akarata ellenére elszökött egy templomba, és azt kérte, vegyék fel katekumennek. Nem sokkal később – ekkor már a korához képest feltűnő módon, teljesen Isten dolgai felé fordulva – tizenkét évesen arról álmodozott, hogy remeteként a pusztába vonul; meg is tette volna, ha nem lett volna még olyan fiatal és gyenge. Mégis, mivel gondolatai mindig a kolostorok vagy a templom körül jártak, már gyerekként a szívében hordozta azt, amit később oly nagy odaadással valósított meg.

Közben a császárok rendeletet adtak ki, amely arra kötelezte a veteránok fiait, hogy beálljanak a hadseregbe. Márton saját apja – aki nem tudta elviselni fia vallásos hajlamait – feljelentette őt, és kiszolgáltatta a hatóságoknak. Így történt, hogy Mártont alig tizenöt évesen elfogták, láncra verték, és arra kényszerítették, hogy letegye a katonai esküt. Egyetlen rabszolgát vitt magával, hogy kiszolgálja, de teljesen megfordította a megszokott szerepeket: az úr szolgálta a szolgát. Legtöbbször maga Márton húzta le és tisztította meg a férfi lábbelijét, és ketten együtt ültek le enni ugyanahhoz az asztalhoz, ahol szinte mindig Márton szolgálta fel az ételt.

Ticinumban (Pavia) az alig tizenöt éves Márton, a fiatal katona, a feje tetejére állítja a római hierarchiát: letérdel a sátorban, hogy lehúzza és megtisztítsa saját szolgája katonai lábbelijét.

Majdnem három évet töltött a hadseregben, mielőtt megkeresztelkedett, de mindig távol tartotta magát azoktól a bűnöktől, amelyekbe a katonák rendszerint beleesnek. Bajtársaival végtelenül kedvesen és ritka nagylelkűséggel bánt, türelme és alázata pedig mintha meghaladta volna az emberi erőt. Ami életének egyszerűségét illeti, azt dicsérni sem kell: olyan szigorúan élt, hogy már akkor is inkább szerzetesnek látszott, mint katonának. Ezzel a magatartásával annyira megnyerte katonatársait, hogy mindannyian óriási tisztelettel és szeretettel tekintettek rá.

Bár még nem részesült a keresztségben, tetteivel a gyakorlatban már igazi keresztényként élt: segített a bajba jutottaknak, támogatta a legnyomorultabbakat, enni adott az éhezőknek és ruhát azoknak, akiknek nem volt mit felvenniük. Katonai zsoldjából semmit sem tartott meg magának azon túl, amire a napi élelemhez szüksége volt; már akkor komolyan vette az evangélium szavait, és nem aggódott a holnap miatt.

🎙️ A narrátor magyarázata: Elit csapatok, kényszersorozás és a tiszt, aki a rabszolgája lábbelijét tisztította

Itt több lenyűgöző történelmi részlettel találkozunk a 4. századból:

1. **Földrajz: Savaria** (a latin szövegben Sabaria), ahol Márton született (a hagyományos időrend szerint 316-ban, az újabb kutatások szerint 336 körül), a mai Szombathely, Magyarországon, amely akkor a római Pannonia provinciához tartozott. **Ticinum**, ahol felnőtt, a mai **Pavia** Észak-Itáliában, akkoriban fontos katonaváros.

2. **A tribunus apa és az otthoni feljelentés:** Márton apja a római hadseregben küzdötte fel magát: közkatonaként (*miles*) kezdte, és a **katonai tribunus** (*tribunus militum*) rangjáig jutott – ez lovagrendi rangú, jó jövedelmű főtisztet jelentett. A késő Római Birodalomban, mivel soha nem volt elég ember a határok védelmére, az állam örökletes törvényeket hozott, amelyek a veteránok fiait a fegyveres pályára kötelezték. Egy öreg pogány tiszt számára, aki a háború isteneinek hódolt, elfogadhatatlan szégyen volt azt látni, hogy 15 éves fia keresztény szerzetes akar lenni – ezért maga az apa adta át a toborzóknak, hogy bilincsbe verve vigyék el!

3. **A palotaőrség (*scholares alae*):** Márton nem egy közönséges gyalogos egységbe került, hanem a *Scholae Palatinae* kötelékébe: ez volt az az elit lovasság, amely a császár (**II. Constantius**, Constantinus fia) és a caesar (**Julianus**) személyes kíséretét alkotta. Tekintélyes, jól fizetett csapatok voltak, tagjaiknak személyes szolga is járt.

4. **Mi volt a „katekumen”?** A 4. században a csecsemőket ritkán keresztelték meg. Aki keresztény akart lenni, először a *katekumenátusba* lépett be – ez több évig tartó lelki felkészülést és erkölcsi próbatételt jelentett.

5. **A szerepcsere a rabszolgával:** A római társadalomban a nehéz katonai lábbeli (*caligae* vagy *calciamenta*) lehúzása és a sár lekaparása róla a rabszolga legalantasabb feladata volt. Azt látni, hogy a császári testőrség egy fiatal tisztje a saját szolgája lábbelijét tisztítja, és az asztalnál kiszolgálja őt, teljesen elképzelhetetlen volt a kor gondolkodása számára.

III. FEJEZET

A kettévágott köpeny Amiens kapujában és Krisztus látomása

Egyszer, amikor már semmi más nem volt nála, csak a fegyverei és egy egyszerű katonaköpeny, a szokásosnál jóval keményebb tél közepén – olyan dermesztő hidegben, hogy sokan halálra fagytak az utcán –, Márton Amiens városának kapujában egy teljesen meztelen szegény emberrel találkozott. A koldus arra kérte a járókelőket, hogy könyörüljenek rajta, de mindenki továbbment, ügyet sem vetve rá. Ez a hittel teli fiatalember azonnal megértette: ha senki más nem siet a szerencsétlen segítségére, akkor Isten őrá bízta.

De mit tehetett? Semmije sem maradt, csak a katonaköpeny, amelyet viselt, mert minden egyebet odaadott már más rászorulóknak. Így hát kirántotta az oldalán viselt kardot, pontosan kettévágta a köpenyt, az egyik felét a szegénynek adta, a megmaradt darabot pedig visszaterítette a vállára. Körülötte a jelenet szemtanúi közül néhányan nevetésben törtek ki, mert nevetségesnek találták a félig levágott köpenyű katona alakját; sokan mások azonban, akiknek több lelkiismeretük volt, mélyen elszégyellték magukat, amiért ők semmi ilyesmit nem tettek, pedig bőven lett volna miből felöltöztetniük azt az embert úgy, hogy ők maguk sem fáztak volna.

Amiens kapujában, egy fagyos télen Márton kardjával kettévágja fehér-skarlátvörös palotaőrségi köpenyét, hogy betakarjon egy meztelen szegény embert a hóban.

A következő éjszakán, miután elaludt, Márton álmában Krisztust látta, aki éppen abba a fél köpenybe volt öltözve, amelyet a koldusnak adott. Úgy érezte, arra kérik, nézze meg jól az Urat, és ismerje fel a ruhadarabot, amelyet elajándékozott. Rögtön ezután hallotta, amint Jézus tiszta hangon így szól a körülötte álló angyalok sokaságához: „Márton, aki még csak katekumen, ezzel a köpennyel öltöztetett fel engem!”

Hűen azokhoz a szavakhoz, amelyeket ő maga mondott az evangéliumban – *„Amit e legkisebb testvéreim közül eggyel tettetek, velem tettétek”* –, az Úr így mutatta meg, hogy annak a szegénynek a személyében őt magát takarták be; és hogy megerősítse ennek a gesztusnak az értékét, pontosan abban a ruhadarabban akart megjelenni, amelyet a koldus kapott. A látomás ellenére Márton nem lett hiú. Épp ellenkezőleg: mindebben Isten jóságát ismerte fel, és amint betöltötte a tizennyolcadik évét, sietett megkeresztelkedni. Mégsem

hagyta ott azonnal a hadsereget, mert engedett tribunusa kitartó kérlelésének, aki közeli barátja és sátortársa volt; ez a parancsnok ugyanis megígérte neki, hogy amint letelik a saját szolgálati ideje, ő is otthagyja a világi életet. Ebbe az ígéretbe kapaszkodva Márton a keresztsége után még csaknem két évig a hadseregben maradt, bár akkor már csak névleg volt katona.

🎙️ A narrátor magyarázata: A katonaköpeny, a „kápolna" szó eredete és Szent Márton nyara

Az imént olvastuk Szent Márton életének leghíresebb epizódját, amely *Samarobriva Ambianorum* – a mai **Amiens** városa Észak-Franciaországban – kapujában játszódott le, egy fagyos télen, a 330-as vagy a 350-es években. Három érdekesség még elevenebbé teszi ezt a jelenetet:

1. **Miért vágta ketté Márton a köpenyt, ahelyett hogy az egészet odaadta volna?** A római császári testőrségben a fehér vagy skarlátvörös katonaköpeny (*chlamys*, amelyet télen gyakran báránybőrrel béleltek) az előírásos egyenruha része volt: a fele a római államé volt, a másik felét a katona fizette. Ha egy katona köpeny nélkül jelent meg a szemlén, megbüntették a felszerelés elvesztéséért! Azzal, hogy kardjával kettévágta, Márton odaadott mindent, ami az övé volt, és megtartotta a kötelező részt – és olyan mulatságosan festett (*truncatus habitu*), hogy a járókelők nevettek rajta.

2. **Hogyan lett Márton fél köpenyéből a „kápolna" és a „káplán" szó:** Évszázadokkal később Szent Mártonnak ez a fél köpenye (amelyet a kései latinban *cappa*-nak, „kis köpenynek" hívtak) a frank királyok legbecsesebb ereklyéje lett, olyannyira, hogy még a csatába is magukkal vitték. Azt a kis szentélyt, ahol Szent Márton *cappá*-ját őrizték, *capellá*-nak („a kis köpeny helyének") kezdték nevezni, az őrzésével megbízott papok pedig a *capellani* voltak. Közvetlenül innen ered a **kápolna** és a **káplán** szavunk!

3. **És „Szent Márton nyara"?** Ahogy Sulpicius Severus eredeti szövegéből láthatod, a 4. században még nem létezett az a legenda, hogy abban a pillanatban a nap áttört volna a felhőkön. Ez a néphagyomány évszázadokkal később született, amikor Szent Márton temetésének ünnepe (**november 11.**) egybeesett a november közepére jellemző időjárással – a tél előtti meleg,

> napsütéses, derült égboltú napok sorával –, és így örökre összekapcsolódott a köpeny gesztusának emberi melege az őszi napsütéssel.

IV. FEJEZET

Szemtől szemben Julianusszal Wormsban: „Krisztus katonája vagyok; nem harcolhatok”

Közben a barbár népek betörtek Galliába. Julianus caesar ekkor a vangiók városa közelében összevonta seregét, és rendkívüli pénzjutalmat kezdett osztani a katonáknak. Ahogy az szokás volt, a férfiakat egyenként, név szerint szólították, míg végül Mártonra került a sor.

Márton úgy látta, ez a megfelelő pillanat arra, hogy elbocsátását kérje a hadseregből – nem utolsósorban azért, mert tisztességtelennek tartotta elfogadni a pénzt, tudva, hogy nem fog harcba menni –, ezért közvetlenül Julianushoz fordult: „A mai napig téged szolgáltalak; engedd meg, hogy mostantól Istent szolgáljam. A jutalmadat tartsa meg az, aki csatába megy; én Krisztus katonája vagyok, nem harcolhatok.”

Wormsban (Kr. u. 356), a katonai emelvény és Julianus caesar aranyládái előtt Márton visszautasítja a hadjárati jutalmat: „A mai napig téged szolgáltalak; engedd meg, hogy mostantól Istent szolgáljam. Krisztus katonája vagyok, nem harcolhatok.”

Ezt hallva a zsarnok dühbe gurult, és a fejéhez vágta, hogy nem a hite miatt akarja otthagyni a hadsereget, hanem mert fél a másnapra kitűzött csatától. Márton nem hagyta magát megfélemlíteni – sőt a fenyegetések hatására csak még szilárdabb lett –, és így felelt neki: „Ha úgy gondolod, hogy ez gyávaság, és nem hit, akkor holnap fegyvertelenül kiállok az első sorba, csapataink elé; és az Úr Jézus nevében, pajzs és sisak nélkül, egyedül a kereszt jelétől védve félelem nélkül nyomulok át az ellenséges vonalakon.”

Julianus azonnal őrizetbe vetette, hogy másnap rákényszerítse szava megtartására: álljon ki fegyvertelenül a barbárok elé. Csakhogy az ellenség kora reggel követeket küldött, hogy békét kérjenek: feltétel nélkül megadták magukat, és mindenüket átadták.

Ezek után ki kételkedhet abban, hogy a győzelem Mártonnak volt köszönhető, akit Isten így megkímélt attól, hogy fegyvertelenül az első

vonalba vessék? Természetesen az Úr a maga jóságában nyugodtan megőrizhette volna katonáját épen és sértetlenül az ellenség kardjai és lándzsái között is; ő azonban inkább magát a csatát hárította el, hogy Márton szemének még csak látnia se kelljen más emberek halálát. Hiszen milyen más győzelmet adhatna Krisztus a katonájának, mint ezt: hogy egyetlen csepp vér kiontása nélkül győzze le az ellenséget, úgy, hogy senki sem hal meg?

A narrátor magyarázata: Az aranyjutalom, Julianus Apostata és az egyik első lelkiismereti szolgálatmegtagadó

Kr. u. 356-ban járunk, *Borbetomagus*ban, a vangiók népének városában – ez a mai **Worms**, a Rajna partján, Németországban. Germán törzsek (alemannok és frankok) keltek át a Rajnán, és több galliai várost kifosztottak.

A római csapatok élén **Julianus caesar** áll, Constantinus unokaöccse, aki néhány évvel később császár lett, és **Julianus Apostata**, azaz a „Hitehagyott" néven vonult be a történelembe (361–363), mert megpróbálta visszaállítani a pogányságot a Római Birodalomban, és megfosztani a kereszténye ket kiváltságaiktól – ezért nevezi őt Sulpicius keményen „a zsarnoknak" (*tyrannus*).

Hogy felmérhessük Márton bátorságát, érdemes megérteni, mi volt ez a katonai jutalom (*donativum*): a rendes zsoldon (*stipendium*) felül egy-egy fontos hadjárat előestéjén a parancsnok személyesen adott át minden katonának egy bőkezű összeget aranypénzben. A *donativum* elfogadása egyet jelentett annak a becsületbeli fogadalomnak a megújításával, hogy a katona az eljövendő csatában mindhalálig harcol. Ha Márton elvette volna az aranyat, majd megtagadta volna, hogy kardot fogjon, dezertálásért és lopásért kivégezték volna; azzal viszont, hogy nyilvánosan, a felsorakozott teljes hadsereg előtt utasította vissza a pénzt, nyíltan szembeszegült Julianus tekintélyével – ez az ókor egyik leghíresebb esete a lelkiismereti okból történő szolgálatmegtagadásnak.

V. FEJEZET

Poitiers-i Szent Hilarius, az ördögűző tisztsége és a rablók rajtaütése az Alpokban

Amint otthagyta a katonaéletet, Márton felkereste Szent Hilariust, Poitiers püspökét, akinek hitét és vallási bölcsességét akkoriban mindenki csodálta, és egy ideig nála maradt. Hilarius szerette volna maga mellett tartani, és diakónussá szentelve felvenni az egyházmegye papságába. Márton azonban újra meg újra visszautasította, és ragaszkodott ahhoz, hogy nem méltó ilyen nagy tisztségre. Hilarius, aki rendkívül éles eszű ember volt, belátta, hogy csak egyetlen módon győzheti meg: ha olyan szerény feladatot ad neki, amely már-már lefokozásnak tűnik. Azt javasolta hát, hogy legyen ördögűző; és ezúttal Márton elfogadta, nehogy azt a benyomást keltse, hogy lenézi ezt a posztot, mert túl alacsony.

Nem sokkal később álmában figyelmeztetést kapott, hogy látogasson el szülőföldjére és a szüleihez, akik még mindig a pogánysághoz ragaszkodtak, és próbálja őket a hit felé segíteni. Szent Hilarius engedélyével indult útnak, aki csak azután engedte el, hogy kérleléssel és könnyek között kicsikarta tőle az ígéretet: vissza fog térni. Úgy mondják, Márton nehéz szívvel kelt útra, és figyelmeztette társait, hogy sok megpróbáltatás vár rá – amit az utazás hamar be is igazolt.

Kezdetnek mindjárt az Alpokon való átkelés közben, amikor néhány elhagyatott ösvényen rövidítette le az utat, banditák csapdájába esett. Egyikük már fel is emelte a fejszéjét, hogy széthasítsa a fejét, de egy másik rabló az utolsó pillanatban lefogta a karját. Kezét mégis hátrakötözték, elvették tőle, amit magánál hordott, és a banda egyik emberének őrizetére bízták. Ez a férfi egy félreeső helyre vitte, és faggatni kezdte, hogy kicsoda. Márton azt felelte, hogy keresztény. A rabló megkérdezte, fél-e. Márton teljes nyugalommal biztosította róla,

hogy még soha életében nem érezte magát ekkora biztonságban, mert tudja, hogy Isten oltalma soha nem hagy cserben, főleg a legnagyobb veszély pillanataiban; és hozzátette, hogy inkább őt sajnálja, aki a bűnöző életbe keveredve elzárja magát Krisztus irgalmától.

Az Alpok szurdokaiban a hátrakötött kezű Márton derűs nyugalommal beszél az evangéliumról a rablónak, aki fejszével a kezében őrzi – és végül megtéríti őt.

Ott helyben magyarázni kezdte neki az evangéliumot, és Isten igéjéről beszélt neki. Nem kell hosszúra nyújtani a történetet: a tolvaj hitt annak, amit hallott, elkísérte Mártont, amíg biztonságban vissza nem vezette a főútra, és azzal búcsúzott tőle, hogy imádkozzon érte. Később kiderült, hogy ez az ember teljesen megváltoztatta az életét, és szerzetesnek állt – sőt úgy mondják, az egész epizód az ő saját szájából jutott el hozzánk.

> 🎙️ **A narrátor magyarázata: Szent Hilarius ravaszsága, és hogy miért volt szerény poszt az „ördögűzőé”**
>
> **Poitiers-i Szent Hilarius** (315 körül – 367) a galliai egyház nagy szellemi tekintélye volt – kiváló teológus és Márton igazi lelki mestere.

Van ebben a fejezetben egy részlet, amely könnyen zavarba ejti azt, aki ma horrorfilmeket néz: miért utasította vissza Márton, hogy **diakónus** legyen, mondván, hogy méltatlan rá, és miért fogadta el, hogy **ördögűző** legyen, mert az alázatos szerep? A 4. századi egyházban a **diakónusok** a püspök jobbkezei voltak: ők kezelték az egyházmegye pénzügyeit, szervezték a szegények támogatását, és óriási társadalmi súlyuk volt. Az **ördögűző** ezzel szemben az úgynevezett „kisebb rendekhez" tartozott: szerény, alárendelt feladat volt, amely a katekumenek kíséréséből, a templom gondozásából és a zavart – vagy megszállottnak tartott –, a közösség peremén élő emberekkel való törődésből állt. Hilarius zseniális lélektani érzékkel járt el: belátta, hogy egy tekintélyes tisztség elől Márton elmenekülne, az egyház legalsó lépcsőfokát viszont soha nem utasítaná vissza, mert félne, hogy gőgösnek látszik!

VI. FEJEZET

Találkozás az Ördöggel az úton, a nyilvános megkorbácsolás és a méreg Gallinara szigetén

Amikor folytatta útját, és már elhagyta Milánót, az úton ember alakjában megjelent neki az Ördög, és megkérdezte, hová megy. Amikor Márton azt felelte, hogy oda megy, ahová az Úr hívja, az Ördög így figyelmeztette: „Bárhová mész és bármibe fogsz, az Ördög mindig az utadba fog állni!" Márton azonnal a zsoltár versével válaszolt neki: *„Velem van az Úr, nem félek, ember mit árthat nekem?"* És az ellenség abban a szempillantásban eltűnt előle.

Amikor végre megérkezett szülőföldjére, sikerült részben megvalósítania azt, amire annyira vágyott: édesanyját rávezette, hogy elhagyja a pogányságot és befogadja a hitet, apja azonban makacsul elutasította, hogy változtasson az életén. Útközben viszont Márton példája sok más embert megtérésre indított.

Abban az időben az ariánus eretnekség az egész birodalomban elterjedt, és különösen Illyricum vidékén volt uralkodó. Márton szinte egyedül, óriási bátorsággal szállt szembe a helyi püspökökkel, akik ezt a tanítást védelmezték. Drágán megfizetett a szókimondásáért: kegyetlenül üldözték, a főtéren nyilvánosan megvesszőzték, végül pedig kiűzték a városból. Ekkor visszament Itáliába, de amikor megtudta, hogy Galliában is nagy nehézségeken megy át az egyház, mert az eretnekeknek sikerült száműzetésbe küldetniük Szent Hilariust, úgy döntött, hogy Milánóban alapít egy kis kolostort. Ott sem volt nyugta: Auxentius, a város ariánusainak fő vezetője kíméletlen üldözést indított ellene, és miután mindenféle sértéssel és bántalmazással illette, kidobta Milánóból.

Márton bölcsebbnek látta megvárni, amíg elvonul a vihar, ezért egy nagy erényű pap társaságában visszavonult egy Gallinara nevű kis szigetre. Ott egy ideig csak gyökereken és vadon termő füveken élt. Egy nap anélkül, hogy észrevette volna, hunyort evett, amely nagyon mérgező növény. Amikor érezte, hogy a méreg szétárad a testében, és rájött, hogy a halál küszöbén áll, minden erejével imádkozni kezdett: a veszély elmúlt, a fájdalmak pedig teljesen megszűntek. Nem sokkal később megtudta, hogy a császár megbánta korábbi döntését, és engedélyezte Szent Hilariusnak, hogy visszatérjen a száműzetésből; Márton azonnal elindult Rómába, abban a reményben, hogy hazafelé tartó útján utoléri.

> **A narrátor magyarázata: Az ariánus válság és Márton lakatlan szigete**
>
> Hogy megértsük, miért **korbácsolták meg Mártont a főtéren** a Balkánon (*Illyricum* provinciában, amely magában foglalta Pannoniát, valamint a mai Horvátország és Szerbia egy részét), és miért űzték ki **Milánóból**, szemügyre kell vennünk a 4. század legnagyobb vallási vitáját: az **arianizmust**.
>
> Arius, egy alexandriai pap azt tanította, hogy Jézus Krisztus nem örök Isten, aki egyenlő az Atyával, hanem az Isten által teremtett első és legtökéletesebb teremtmény. Bár a niceai zsinat (325) elítélte ezt a gondolatot, **II. Constantius** császár az ariánus püspökök pártjára állt: száműzte a Niceához hű püspököket

(például Poitiers-i Szent Hilariust, akit 356-ban a mai Törökország területére száműztek), a fontos püspöki székeket – például a császári fővárosét, Milánóét – pedig ariánus püspököknek adta át, amilyen **Auxentius** is volt.

Mivel az ariánusok uralta városokban nem volt számára hely, Márton **Gallinara szigetén** (*Isola Gallinara*) keresett menedéket: ez egy kis sziklás sziget Liguria partjai előtt (Albenga közelében, Észak-Itáliában). Ott remeteként élt, vadon termő gyökereket evett – egészen addig a napig, amíg egy gyökér helyett tévedésből **hunyort** nem evett, egy mérgező növényt, amely szívmegállást is okozhat.

VII. FEJEZET

A ligugéi kolostor és az első csoda: a katekumen, aki visszatért az életbe

Mivel Hilarius már áthaladt Román, mire ő odaért, Márton a nyomában Poitiers-ba ment. Hilarius végtelen örömmel fogadta, és Márton nem sokkal később kis kolostort alapított a város határában. Hamarosan csatlakozott hozzá egy fiatal katekumen, aki egy ennyire csodált mester vezetése alatt akart megtanulni élni; néhány nap múlva azonban a fiatalember magas lázzal ágynak esett.

Sajnos Mártonnak el kellett utaznia, és három napig távol volt. Amikor visszatért, már holtan találta: a betegség olyan hirtelen jött, hogy a fiatalember úgy távozott, hogy még megkeresztelni sem volt idő. A holttestet a helyiség közepén ravatalozták fel, körülötte a szerzetesek sírva készítették elő a temetést, amikor Márton keservesen zokogva berohant.

Mély belső sugallattól vezetve mindenkit megkért, hogy hagyja el a kis cellát, ahol a test feküdt, belülről bezárta az ajtót, és ráborult az élettelen testvérre. Egy ideig így maradt, buzgón imádkozva, mígnem a lelke

mélyén megérezte, hogy Isten ereje működik. Ekkor kissé felemelkedett, és szemét a fiatalember arcára szegezte, bizalommal telve várva imájának és az Úr irgalmának gyümölcsét. Két óra sem telt el, amikor látta, hogy az egész test nagyon lassan mozdulni kezd, a szemhéjak megremegnek, és újra megnyílnak a fényre. Márton mélyen megindultan olyan hangos szóval kezdett hálát adni Istennek, hogy az örömkiáltások betöltötték az egész cellát. Ennek hallatán a szerzetesek, akik kint az ajtónál várakoztak, azonnal berontottak – és szóhoz sem jutottak, amikor élve látták azt, akit holtan hagytak ott!

A ligugéi kolostorban – Európa legrégebbi kolostorában – Márton kétórányi buzgó imája után a kereszteletlenül meghalt fiatal katekumen kinyitja a szemét, és visszatér az életbe, a szerzetesek ámulatára.

Az életbe visszatért fiatalembert azonnal megkeresztelték, és még sok évig élt; közöttünk ő lett Márton csodáinak első élő tanúja. Ő maga szokta elmesélni, mi történt vele, miután elhagyta a testét: a legfőbb Bíró színe elé vezették, és mivel még nem volt megkeresztelve, éppen meghallotta a kemény ítéletet, amely egy komor helyre küldte őt, egy névtelen tömeg közé. Abban a pillanatban azonban két angyal jelentette

a Bírónak, hogy ez éppen az a fiatalember, akiért Márton imádkozik. A Bíró parancsára ugyanezek az angyalok visszavitték, átadták Mártonnak, és visszaadták az életnek. Attól a naptól fogva Márton híre mindenfelé elterjedt: azt az embert, akit már addig is mindenki szentnek tartott, ettől kezdve csodatévő hatalmáért is csodálták, és magukhoz az apostolokhoz hasonlították.

> 🎙️ **A narrátor magyarázata: Európa legrégebbi kolostora és egy 4. századi halálközeli beszámoló**
>
> Az a kis közösség, amelyet Márton **361** körül Poitiers közelében létrehozott, nem más, mint **Ligugé** – a történészek **Nyugat-Európa legrégebbi kolostorának** tartják, hiszen több mint másfél évszázaddal Szent Benedek előtt alapították!
>
> Figyelj meg két érdekes részletet ebben az epizódban:
>
> 1. **A régi próféták gesztusa:** Amikor Márton bezárja a helyiség ajtaját, és ráborul a halott fiatalemberre, pontosan Illés (1Kir 17,21) és Elizeus (2Kir 4,34) ószövetségi próféták gesztusát ismétli meg.
>
> 2. **Félelem a kereszteletlen haláltól:** Miért mondja a fiatalember, hogy már-már egy „komor helyre" (*obscuris locis*) küldték? A 4. századi keresztények felfogása szerint ha valaki még katekumenként, a keresztség előtt halt meg, a lelke nem léphetett be teljesen a világosságba – ez a leírás ráadásul a nyugati irodalom egyik legrégebbi beszámolója arról, amit ma halálközeli élménynek neveznénk.

VIII. FEJEZET

Lupicinus fiatal rabszolgája megmenekül a haláltól

Nem sokkal később, amikor Márton éppen Lupicinusnak, egy nagyon fontos, előkelő társadalmi állású embernek a birtokán haladt át, a távolból egy tömeg kiáltozását és kétségbeesett sírását hallotta. Aggódva

odament a házhoz, hogy megkérdezze, mi történt, és azt mondták neki, hogy a birtok egyik fiatal rabszolgája éppen az imént vetett véget az életének: felakasztotta magát.

Amint ezt megtudta, Márton bement a kis szobába, ahová a holttestet fektették, mindenkit megkért, hogy menjen ki, ráborult a fiatalemberre, és egy ideig imádkozott. Kis idő múlva a szín kezdett visszatérni a fiú arcába, és már megtört fényű szeme visszanyerte csillogását, és Márton arcára szegeződött. A fiatalember lassú erőfeszítéssel próbált felemelkedni, megragadta Márton jobb kezét, talpra állt, és a saját lábán, kézen fogva vele kisétált egészen a bejárati udvarig, az egész sokaság hitetlenkedő tekintete előtt.

> **A narrátor magyarázata: Együttérzés a legkiszolgáltatottabbak iránt a római nagybirtokokon**
>
> Lupicinus az volt, akit a rómaiak *vir honoratus*nak hívtak – a szenátori arisztokráciához tartozó nagybirtokos, egy hatalmas mezőgazdasági birtok (*villa*) ura, ahol tucatjával vagy százával dolgoztak a rabszolgák (ők alkották a *familiá*t, a szó római értelmében).
>
> Ezt a rövid fejezetet az teszi olyan megindítóvá, ahogyan Márton egy szegény rabszolga (*servulus*) öngyilkosságára reagál. Míg a következő évszázadokban az egyház törvényei rendkívül szigorúan ítélték el az öngyilkosságot, sőt egészen a keresztény temetés megtiltásáig mentek, Márton nem tart prédikációt, és nem fél megérinteni egy fiatalembert, aki kétségbeesésében vetett véget az életének: bemegy a szobájába, imádkozik a teste fölött, és kézen fogva kivezeti a fiatalembert az udvarra, a gazda és a ház minden szolgája szeme láttára.

IX. FEJEZET

Az „emberrablás”, amellyel Tours püspökévé

tették, és Defensor püspök megszégyenülése

Körülbelül ebben az időben a tours-i egyház népe Mártont kezdte püspökének kívánni. Mivel tudták, hogy korántsem lesz könnyű kimozdítani a kolostorából, egy Ruricius nevű tours-i lakos cselt eszelt ki: úgy tett, mintha a felesége a halálán volna, és Márton lába elé térdre vetve magát addig könyörgött, míg rá nem vette, hogy vele menjen. Az út mentén már előre megbeszélt módon a városlakók több csoportja állt lesben; az úton körülvették, és szinte kísérettel őrizve vitték Tours-ba.

Ott lenyűgöző tömeg várta, amely nemcsak Tours-ból, hanem a szomszédos városokból is összegyűlt, hogy szavazzon az új püspök megválasztásáról. A nép körében nem volt két vélemény: mindenki ugyanazt akarta, és egy emberként mondta, hogy senki sem érdemli meg jobban a püspökséget, mint Márton, és boldog lesz az az egyházmegye, amelynek élén ilyen ember áll. Volt azonban egy kis csoport, amely ellenezte – köztük néhányan a szentelés szertartására a városba hívott püspökök közül –, és ezek mindenáron meg akarták akadályozni a választást. Nyíltan azt mondták, hogy Márton csak egy jelentéktelen alak, nincs püspökhöz illő megjelenése, rosszul öltözötten jár, piszkos ruhában és ápolatlan hajjal. A nép azonban, amelynek sokkal több józan esze volt, mint nekik, kinevette azoknak a főpapoknak a makacsságát, akik miközben le akartak kicsinyelni egy ilyen csodálatra méltó embert, valójában csak a dicséretét zengték. Végül nem maradt más választásuk, mint hogy felszenteljék, mert erre szorította őket a nép akarata és Isten terve.

Úgy mondják, hogy a jelen lévő püspökök közül az küzdött a leghevesebben Márton ellen, akit éppenséggel Defensornak hívtak – és hogy még aznap nyilvánosan megszégyenült attól, amit mindenki prófétai jelnek látott. Úgy esett ugyanis, hogy a felolvasó, akinek a szertartáson a Szentírást kellett volna olvasnia, nem tudott átfurakodni a tömegen, és kint rekedt. Miközben a papok az oltárnál zavartan

várakoztak, és nem tudták, mitévők legyenek, az egyik jelenlévő fogta a Zsoltárok könyvét, találomra kinyitotta, és hangosan olvasni kezdte az első verset, amelyen megakadt a szeme. A zsoltár pedig ezt mondta: *„Gyermekek és kisdedek szájából szereztél tökéletes dicséretet ellenfeleiddel szemben, hogy megsemmisítsd az ellenséget és a védelmezőt.”*

Alig hangzottak el ezek a szavak a templomban, az egész nép hatalmas kiáltásban tört ki, az ellenzők pedig teljesen lefegyverezve és szégyentől elborítva álltak. Senki sem kételkedett abban, hogy az a zsoltár Isten akaratából került elő, hogy Defensor püspök ott helyben meghallja cselszövésének elítélését: az egyszerű emberek hangja által megerősítést nyert Isten dicsérete Mártonban, és ugyanakkor lehullott az ellenfél álarca.

A narrátor magyarázata: Népi választások a templomban, előkelő püspökök és a szójáték a „Defensor” névvel

371. július 4-ét írunk: ezen a napon szentelték Mártont Tours (*Caesarodunum Turonum*) püspökévé. Ez az epizód tökéletesen megmutatja a 4. századi egyház három nagyon eleven vonását:

1. **Hogyan választottak püspököt:** Az ókorban a püspököket nem Róma nevezte ki a távolból; közvetlenül a város keresztényei választották őket nyílt gyűlésen (*ad suffragia ferenda*), a helyi papokkal és a szomszédos egyházmegyék püspökeivel együtt. Ha egy szerzetes, akit a nép nagyon szeretett, nem akarta elfogadni a tisztséget, a lakosok néha „baráti emberrabláshoz” folyamodtak – pontosan úgy, ahogy Ruricius tette!

2. **Az előkelő püspökök és az ápolatlan szerzetes összeütközése:** Miért húzták el a szájukat a többi püspökök Márton kopott ruhája és hosszú, rendezetlen haja láttán? Azért, mert a 4. század második felében egy római város püspökének lenni már nagy társadalmi tekintéllyel járó pozíció volt, amelyet főleg egykori szenátorok, magas rangú tisztviselők és nagybirtokosok töltöttek be, akik makulátlan tunikákhoz és az arisztokrácia jó modorához szoktak. Egy szegény remete megjelenése, nyíratlan szakállal és hajjal, e csoport illemtanának minden szabályát sértette.

3. **A 8. zsoltár 3. versének robbanásszerű egybeesése:** Miért aratott ekkora hatást az a felolvasás? A mai bibliafordításokban ez a vers így hangzik: *„hogy elnémítsd az ellenséget és a bosszúállót”*. A *Vetus Latiná*ban azonban – a régi latin fordításban, amelyet Márton idejében Galliában használtak – a „bosszúálló” helyén szó szerint a **defensorem** („védelmezőt”) szó állt (*„ut destruas inimicum et defensorem”*)! Mivel a Mártonnal szembeni ellenzék vezetőjét **Defensornak** hívták, amikor valaki találomra felolvasta, hogy *„megsemmisítsd az ellenséget és Defensort”*, az mindenki fülében úgy hangzott, mint Isten egyenes válasza, amely név szerint megnevezi az illetőt!

X. FEJEZET

A püspök, aki fakunyhóban lakott: Marmoutier alapítása

Alig találok szavakat annak a lelki nagyságnak a leírására, amelyet Márton azután tanúsított, hogy püspök lett. Pontosan ugyanaz az ember maradt, aki mindig is volt: ugyanaz a szívbéli alázat, ugyanaz a szegénység az öltözködésében. Természetes tekintéllyel és kedvességgel telve maradéktalanul ellátta a püspöki feladatokat, anélkül hogy valaha is feladta volna a szerzetes egyszerű, szigorú életét.

Az első időkben még egy kis szobában lakott a város temploma mellett. Mivel azonban nem bírta elviselni az ajtaján kopogtató emberek szüntelen áradatát, úgy döntött, hogy Tours-tól mintegy három kilométerre kolostort alapít. A hely olyan csendes és rejtett volt, hogy magának a pusztának tűnt: az egyik oldalon egy sziklás meredély függőleges fala emelkedett; a másikon a Loire folyó ölelte körül szelíd kanyarulattal a kis síkságot. Csak egyetlen ösvény vezetett oda, és az is nagyon keskeny volt.

A marmoutier-i apátság Tours határában: a barlangokkal kivájt mészkőfal és a Loire kanyarulata között a legfiatalabb tanítványok kéziratok másolásának szentelik magukat.

Márton egyszerű kunyhót épített magának fából és fonott ágakból, és több szerzetes ugyanígy tett; a legtöbben azonban közvetlenül a domboldal puha sziklájába vájták a menedéküket. Nyolcvan tanítvány élt ott, és mindannyian elkötelezték magukat, hogy mesterük példáját követik. Senkinek sem volt saját tulajdona; minden mindenkié volt, és tilos volt bármit is venni vagy eladni, ellentétben azzal, amit sok más szerzetes akkor már megtett.

Kétkezi mesterséget ott senki sem űzött, egyetlen kivétellel: ez a könyvek másolása volt – ezt a feladatot a legfiatalabbak kapták, hogy az idősebbek teljes idejüket az imádságnak szentelhessék. Szinte senki sem hagyta el a celláját, csak a közös imádság órájában. Mindannyian egyetlen közös étkezést tartottak a nap végén, amikor véget ért a böjt, és senki sem ivott bort, hacsak nem volt beteg, és nem volt rá szüksége orvosságként. Szinte mindenki durva teveszőr tunikát viselt; puha szövetet hordani ott súlyos hibának számított – ami annál is lenyűgözőbb, ha eszünkbe jut, hogy e szerzetesek közül sokan előkelő

családból származtak, kényelemben nevelkedtek, és szabad akaratukból választották ezt a kemény és alázatos életet. Később többüket püspökként láttuk viszont; elvégre melyik város vagy melyik egyházmegye ne álmodott volna arról, hogy az élén olyan pap álljon, aki Márton kolostorában nevelkedett?

> **A narrátor magyarázata: A Loire menti barlangok és a középkori másolók bölcsője**
>
> Az a menedék, amelyet Márton Tours-tól két római mérföldre (körülbelül 3 kilométerre) hozott létre, beékelve a mészkő domboldal és a Loire folyó (*Liger*) közé, később a híres **marmoutier-i** apátság (*Maius Monasterium*) lett. A Loire e partjának kőzete a *tuffeau*, egy könnyen vájható fehér mészkő, ahol ma is meglátogathatod a Márton szerzetesei által kivájt barlangokat!
>
> Ebben a fejezetben két olyan részlet is van, amely óriási hatással volt Európa történelmére:
>
> 1. **Kizárólagos odaadás a könyvmásolásnak (*scriptores*):** Míg az egyiptomi sivatagok szerzetesei kosarat vagy kötelet fontak, hogy megkeressék a kenyerüket, Márton Marmoutier-ban olyan szabályt vezetett be, amely Nyugaton újdonság volt: a kolostor egyetlen kétkezi munkája a **könyvek kézzel történő másolása** lett. Azzal, hogy a legfiatalabb szerzeteseket kéziratok átírására állította, Márton elvetette a későbbi középkori *scriptoriumok* magját, amelyek a Római Birodalom bukása idején megmentették az ókori és a keresztény kultúra nagy részét.
>
> 2. **Új püspökök nevelőiskolája:** Azzal, hogy a római arisztokrácia fiataljait (*nobiles*) a javaktól megfosztott, a Szentírás tanulmányozásának szentelt életre vonzotta, Marmoutier valódi lelki iskolává vált, ahonnan sokan kerültek ki azok közül a püspökök közül, akik megújították a galliai egyházat.

XI. FEJEZET

A leleplezett álvértanú: a bűnöző szelleme az

oltár mellett

Térjünk most rá más csodálatra méltó dolgokra, amelyeket Márton püspökként vitt véghez. A várostól nem messze, egészen közel a kolostorhoz volt egy sír, ahová a nép imádkozni szokott járni, abban a meggyőződésben, hogy keresztény vértanúk nyugszanak ott – olyannyira, hogy a korábbi püspökök még oltárt is állíttattak azon a helyen.

Márton azonban nem az az ember volt, aki könnyen hitelt ad a félig elmondott történeteknek. Kérdezgetni kezdte az egyházmegye legidősebb papjait és klerikusait, ki is volt valójában az a vértanú, és mikor halt meg, és bevallotta, hogy nagyon nehezére esik elfogadni egy olyan kultuszt, amelyről a régiek egyetlen megbízható feljegyzést sem hagytak hátra. Egy ideig még azt is kerülte, hogy oda betegye a lábát: mivel nem volt bizonyossága, nem akarta megsérteni az emberek jóhiszeműségét, de azt sem volt hajlandó megtenni, hogy jelenlétével hivatalos fedezetet adjon egy olyan áhítatnak, amely talán nem több babonánál. Mígnem egy nap úgy döntött, hogy elmegy arra a helyre, csupán néhány szerzetes kíséretében.

Megállt a sír előtt, és Istenhez imádkozott: azt kérte tőle, mutassa meg neki, ki van ott eltemetve, és milyen életet élt. Alig fordította balra a fejét, meglátott ott, közvetlenül maga mellett egy sötét, vad külsejű alakot. Márton megparancsolta neki, hogy mondja meg, mi a neve, és mit tett életében. A szellem megmondta a nevét, és mindent bevallott: útonálló rabló volt, akit az elkövetett bűneiért kivégeztek, és csak a tájékozatlan nép puszta tévedéséből tisztelik; a vértanúkhoz az égvilágon semmi köze, mert míg azok Isten dicsőségében vannak, ő ott tölti a büntetését. A legmegdöbbentőbb az, hogy a Mártont kísérő szerzetesek tökéletesen hallották a válaszoló hangot, bár senkit sem láttak.

Márton ekkor elmondta nekik, amit az imént látott, és megparancsolta, hogy az oltárt azonnal távolítsák el arról a helyről; így megszabadította a

lakosságot attól, hogy ez a hamis áhítat tovább tévessze meg őket.

> **A narrátor magyarázata: Márton kritikai érzéke és a 4. század ereklyeláza**
>
> A 4. század végén a vértanúk tisztelete az egész Római Birodalomban szárnyra kapott: minden város szeretett volna magának egy sírt a régi üldözések valamelyik hősétől, és elég volt, hogy egy út mentén előkerüljön egy régi sír, a nép máris zarándokolni kezdett hozzá.
>
> Márton hozzáállása a korához képest meghökkentően tisztánlátó: ahelyett hogy szemet hunyna, mondván, hogy „jót tesz a nép hitének", igényes nyomozóként viselkedik. Kikérdezi a legidősebb papokat, történeti feljegyzéseket keres – a vértanú nevét és a vértanúság időpontját (*acta martyrum*) –, és nem hajlandó bizonyíték nélkül jóváhagyni egy kultuszt. Figyelj meg egy, az ókori világra jellemző jelképes részletet is: a bűnöző árnya **bal felől** jelenik meg (*ad laevam* – latinul *sinistra*), azon az oldalon, amelyet mind a római kultúrában, mind Szent Máté evangéliumában (25,33) a kárhozattal kapcsoltak össze.

XII. FEJEZET

A mezők közepén megdermedt pogány temetési menet

Valamivel később, egyik vidéki útja során Márton a távolban megpillantotta egy pogány ember temetési menetét, amely babonás szertartások közepette haladt a sír felé. Mivel még több mint hétszáz méterre voltak, Márton megállt, hogy megpróbálja kitalálni, miféle gyülekezet ez, mert messziről nem tudta tisztán kivenni, mi történik.

Azt azonban látta, hogy parasztok nagy csoportjáról van szó, és észrevett néhány fehér vászonleplet, amely a szélben lobogott afölött, amit a vállukon vittek. Azonnal meg volt győződve arról, hogy pogány

körmenetet tartanak, mert Gallia falusi népének régi szokása volt, hogy isteneik szobrait fehér kendőkkel letakarva körbehordozzák a mezőkön.

Márton ekkor felemelte a kezét, keresztet vetett feléjük, és megparancsolta nekik, hogy álljanak meg ott, ahol vannak, és tegyék le, amit visznek. Ami ezután következett, az rendkívüli volt: először ezek az emberek mind megtorpantak, mozdulatlanul, mint a kőszobrok; aztán bármennyire erőlködtek is, hogy továbbmenjenek, egyetlen lépést sem tudtak előre tenni, és egészen nevetséges módon egy helyben kezdtek körbe-körbe forogni, míg végül kimerülten nem maradt más választásuk, mint letenni a holttestet a földre. Döbbenten, némán néztek egymásra, és nem értették, mi történik velük.

Közben Márton, aki már közelebbről látta a jelenetet, rájött, hogy ez csak temetési menet, nem pedig bálványok körmenete. Ismét felemelte a kezét, és szabadon engedte őket, hogy felvegyék a halottat, és folytassák útjukat. Így tehát amikor akarta, megállította őket; és amikor jónak látta, békében elengedte őket.

> **A narrátor magyarázata: Honnan ered a „pogány” szó, és milyenek voltak Gallia földműves körmenetei**
>
> Ez az epizód – amely szinte komikus a körbe-körbe járó, egy helyről elszabadulni képtelen férfiak képével – segít megmagyarázni magának a **pogány** szónak az eredetét!
>
> Latinul a falut vagy a vidéki körzetet *pagus*nak hívták, aki pedig ott lakott, az *paganus* volt – a vidéki ember, a falusi (akit Sulpicius *rusticus*nak is nevez); ebből a latin szóból származik a magyar „pogány” is. Míg a kereszténység a római városokban (*civitates*) gyorsan terjedt, Gallia vidéki területein a földművesek még sokáig őrizték a régi kelta–római szertartásokat. Az egyik legnépszerűbbet tavasszal tartották (ez az *Ambarvalia* nevű római ünnephez, valamint Kübelé vagy a régi kelta anyaistennők kultuszához hasonlított): fehér vászonkendőkkel letakart istenképeket vittek körmenetben a gabonaföldek körül, hogy jó termést kérjenek. Márton 500 római lépés (körülbelül 740 méter) távolságból a halotti leplet az egyik ilyen földműves körmenet

fátylainak nézte – de amint meglátta, hogy csak falusi emberek mennek eltemetni egy halottat, hagyta, hogy éljék tovább az életüket.

XIII. FEJEZET

A szent fenyő kihívása: megkötözve a dőlő fa alatt

Egy másik alkalommal, egy faluban, ahol éppen lerombolt egy nagyon régi pogány templomot, Márton arra készült, hogy kivágatja azt a hatalmas fenyőfát is, amely közvetlenül a szentély mellett állt. Ezúttal azonban a helyi pogány pap és az összes lakos kivonult, hogy megakadályozza. Bármilyen hihetetlennek tűnik is, ugyanazok az emberek, akik Isten akaratából csendben végignézték a kőtemplom lebontását, semmiképp sem akarták megengedni, hogy a fához hozzányúljanak.

Márton türelmesen próbálta elmagyarázni nekik, hogy egy fatörzsben semmi isteni nincs: imádják inkább az igaz Istent, akit ő szolgál, mert annak a fának le kell dőlnie, hiszen egy hamis szellemnek van szentelve. Mígnem az egyik falusi, aki merészebb volt a többinél, kihívást intézett hozzá: „Ha ennyire bízol ebben az Istenben, akit állítólag szolgálsz, kössünk alkut: a fát mi magunk vágjuk ki, te viszont állj alá, és kapd el, amikor dől! Ha a te Urad valóban veled van, élve megúszod!”

Márton szemrebbenés nélkül, Istenbe vetett teljes bizalommal elfogadta az alkut. Ennek hallatán a pogányok mind azonnal beleegyeztek: az ő szemükben bőven megérte elveszíteni szent fájukat, ha cserébe az estében agyonzúzza azt az embert, aki sorra pusztítja a szentélyeiket.

Mivel a fenyő már eleve erősen az egyik oldalra dőlve nőtt, senkinek a legcsekélyebb kétsége sem volt afelől, pontosan hová fog zuhanni. A

falusiak ekkor megkötözték Mártont, és pontosan arra a pontra állították, amelyet kiválasztottak: éppen a törzs dőlése alá. Aztán fogták a fejszéiket, és lelkesen, elégedetten maguk kezdték kivágni a fenyőt. Körös-körül embertömeg gyűlt össze, hogy lélegzet-visszafojtva, messziről nézze. A hatalmas fenyő lassanként inogni és recsegni kezdett, már-már ledőlt. A távolban a Mártont kísérő szerzetesek falfehérre váltak: a közvetlen veszélytől rémülten minden reményüket, sőt még a hitüket is elvesztették, abban a meggyőződésben, hogy mindjárt látni fogják, amint Mártont ott halálra zúzza a fa.

Ő azonban teljesen nyugodt maradt, az Úr kezébe ajánlva magát. És amikor a törzs nagy robajjal megreccsent, és végre egyenesen feléje kezdett dőlni, hogy mindjárt agyonnyomja, Márton felemelte a kezét, és a kereszt jelét rajzolta a levegőbe. Abban a szempillantásban – mintha dühödt szélroham csapott volna le rá szemből – a fenyő visszalendült, és az ellenkező oldalra zuhant, csaknem maga alá temetve azokat a parasztokat, akik arra a helyre álltak, amelyet a legbiztonságosabbnak hittek!

A pogány falusiak pontosan arra a helyre kötözték Mártont, ahová a hatalmas szent fenyőnek zuhannia kellett – ő azonban a kereszt jelére emeli a kezét, és a fa a másik irányba dől.

Azonnal hatalmas kiáltás harsant fel: a pogányok nem akartak hinni a szemüknek, a szerzetesek örömkönnyekben törtek ki, és mindenki egy emberként éltette Krisztus nevét. Azon a napon nyilvánvalóvá vált, hogy a hit megnyerte azt a vidéket: abban az egész tömegben alig akadt olyan pogány, aki ne jött volna oda Mártonhoz azt kérve, hogy tegye rá a kezét, és katekumen lehessen, maga mögött hagyva a régi hiedelmeket, hogy az Úr Jézust kövesse. Az igazság az, hogy mielőtt Márton odaérkezett, azon a vidéken szinte senki sem volt keresztény; csodáinak és példájának azonban olyan nagy hatása volt, hogy ma nincs arrafelé olyan falu, ahol ne volnának emberekkel teli templomok vagy kolostorok. Márton ugyanis valahányszor lerombolt egy pogány szentélyt, gondja volt rá, hogy ugyanazon a helyen azonnal templomot vagy kis kolostort építsen.

A narrátor magyarázata: Miért védtek a gallok jobban egy fenyőfát, mint egy kőtemplomot?

Észrevettél egy érdekes részletet rögtön a fejezet elején? A falu lakossága hagyta, hogy a kőtemplomot lerombolják, és meg sem mozdult, de amikor Márton ki akarta vágni a **fenyőfát**, kis híján megölték! Miért?

A magyarázat a kelták (a gallok) ősi vallásában rejlik: a rómaiak érkezése előtt a kelták nem zárt épületekben imádkoztak; számukra az istenek igazi lakhelye az évszázados fákban és a szent ligetekben (*nemora*) volt. A kőtemplom nem volt több, mint a rómaiak által hozott divat, az az öreg fenyő viszont a falu vallási lelke volt!

Figyeld meg Sulpicius Severus lefegyverző őszinteségét is: nem titkolja el Márton saját szerzeteseinek pánikját, akik a távolban reszkettek, és elvesztették „minden reményüket, sőt még a hitüket is". És figyeld meg a fejezet utolsó mondatát: Mártonnak ebből a szokásából, hogy pontosan a régi szentélyek és szent fák helyén emelt kápolnát vagy kolostort, nőtt ki a vidéki plébániák hálózata egész Európában!

XIV. FEJEZET

A tűz, amely a széllel szemben hátrált meg, és a két fegyveres angyal Levroux-ban

Körülbelül ugyanebben az időben, egy hasonló esetben Márton egy másik emlékezetes esemény középpontjába került. Egy faluban, ahol felgyújtott egy nagyon régi és híres pogány szentélyt, a szél egyenesen egy szomszédos ház felé kezdte hajtani a lángokat, amely közvetlenül a templom mellett állt. Amint Márton meglátta a veszélyt, futva felkapaszkodott a ház tetejére, és egyenesen a közeledő lángok elé állt. Ami ezután történt, attól mindenkinek tátva maradt a szája: látták, amint a tűz visszahajlik, éppen a szél irányával szemben, mintha a természet erői egymás ellen harcolnának! Így Márton közbelépésének

köszönhetően a tűzvész csak azt emésztette el, aminek égnie kellett, a házat pedig sértetlenül hagyta.

Egy másik helyen, amelyet Levroux-nak hívnak, Márton szintén megpróbált lerombolni egy nagy, igen gazdag templomot, amelyet óriási pogány áhítat övezett, de dühös tömeg gyűlt össze ellene, és szidalmak és ütlegek közepette elkergette onnan. Márton ekkor visszavonult egy közeli helyre, és három teljes napot töltött durva vezeklőruhába öltözve, hamuval borítva, étlen, szüntelenül imádkozva: azt kérte Istentől, hogy mivel emberi kéznek nem sikerült ledöntenie azt a szentélyt, maga az isteni hatalom tegye meg.

A három nap végén hirtelen két angyal jelent meg neki, lándzsával és pajzzsal a kezében, mint a mennyei sereg katonái. Azt mondták neki, hogy az Úr küldte őket, hogy megfutamítsák a tömeget, és megvédjék őt, amíg a templomot lerombolja: nyugodt lélekkel visszamehet a faluba, és befejezheti, amit elkezdett, mert senki egy ujjal sem fog hozzáérni.

Márton azonnal visszatért Levroux-ba, és az egész pogány lakosság szeme láttára – akik csak álltak és nézték, teljesen képtelenül arra, hogy bármit tegyenek – az alapjáig lerombolta a szentélyt, és darabokra törte az összes oltárt és szobrot. A hely lakói megértették, hogy csak isteni hatalom tehette őket ennyire bénulttá és félelemmel telivé, hogy képtelenek voltak megállítani a püspököt; ezért szinte mindannyian megtértek Jézus Krisztushoz, és fennhangon hirdették, hogy egyedül Márton Istene érdemli meg az imádatot, azok a bálványok pedig, amelyek még önmagukat sem tudták megvédeni, semmit sem érnek.

> **A narrátor magyarázata: A szomszéd házának megmentése és Levroux nagy szentélye**
>
> Az ókori *Leprosum* település a mai **Levroux** városa Közép-Franciaországban (Berry vidékén), ahol a régészeti ásatások megerősítették, hogy egy nagy gall–római vallási központ állt ott.

Érdemes felfigyelni Márton cselekvésmódjának két nagyon árulkodó vonására:

1. **Harcolj a bálvány ellen, védd meg az embereket:** Az első epizódban, amint meglátja, hogy a szél a templom lángjait a szomszéd ház zsúp- vagy fatetejére sodorja, Márton a saját bőrét kockáztatja: felmászik az égő tetőre, hogy a szomszéd ne maradjon fedél nélkül.

2. **Vezeklés csapatok helyett:** Amikor veréssel kiűzik Levroux-ból, Márton nem megy a római hatóságokhoz katonákat kérni, hogy erővel szerezzen érvényt a törvénynek (ahogy korának több püspöke akkor már megtette). Inkább visszavonul háromnapi böjtre, **szőrcsuhába** öltözve (ez a *cilicium*, egy kecske- vagy teveszőrből készült durva tunika, amelyet közvetlenül a bőrön viseltek) és hamuval a fején, éppen úgy, ahogy a Biblia régi prófétái szokták.

XV. FEJEZET

A kard elé tartott csupasz nyak a haeduusok földjén

Azt is el akarom mesélni, ami a haeduusok vidékén történt. Miközben Márton egy helyi templomot romboltatott le, pogány parasztok feldühödött csapata rontott rá. Egyikük, aki forrófejűbb volt a többinél, kardot rántott, és egyenesen Mártonnak ment, hogy megölje. Márton egy lépést sem hátrált, hátravetette válláról a köpenyét, és odatartotta neki csupasz nyakát. A férfi egy pillanatig sem habozott lesújtani; de pontosan abban a pillanatban, amikor magasra emelte a karját, hogy lecsapjon a karddal, elvesztette az egyensúlyát, hanyatt vágódott a földön, és megmagyarázhatatlan rémülettel eltelve bocsánatért kezdett könyörögni.

Ehhez nagyon hasonló volt egy másik eset: egy ember nagy késsel akarta leszúrni, miközben ő néhány pogány szobrot tört össze, de abban a pillanatban, amikor bele akarta döfni a pengét, a vas kirepült a kezéből, és nyomtalanul eltűnt.

Legtöbbször azonban, amikor a falusi lakosság meg akarta akadályozni, hogy lerombolja a szentélyeiket, Márton olyan kedvesen és meggyőző erővel beszélt hozzájuk, hogy lefegyverezte a szívüket – és ahogy felnyitotta a szemüket az igazságra, végül maguk a lakosok döntötték le a templomaikat.

> **A narrátor magyarázata: A haeduusok földje és a szó ereje**
>
> A **haeduusok** területe (*pagus Aeduorum*) a mai **Burgundiában** feküdt, Autun városa (az ókori *Augustodunum*) körül. A haeduusok az egyik legrégebbi és legbüszkébb gall nép voltak, Julius Caesar kora óta híresek, és nagyon mély druida gyökerekkel rendelkeztek.
>
> Nézd meg jól ennek a fejezetnek az utolsó mondatát, amely gyakran elkerüli az olvasó figyelmét: Sulpicius fontosnak tartja tisztázni, hogy a kardokkal és mészároskésekkel (*culter*) teli feszült pillanatok ellenére Márton *„legtöbbször”* (*plerumque*) nem erővel győzte le a falvak ellenállását, hanem türelmes beszélgetéssel és prédikálással, mígnem maguk a lakosok szedték szét a régi oltárokat.

XVI. FEJEZET

A megáldott olajjal meggyógyított béna lány Trierben

Ami a betegek gyógyításának adományát illeti, ennek olyan rendkívüli ereje volt Mártonban, hogy szinte senki sem fordult hozzá segítségért úgy, hogy ne távozott volna azonnal gyógyultan – amint az világosan kiderül abból az esetből, amelyet most elmesélek.

Trier városában élt egy lány, akit olyan súlyos bénulás sújtott, hogy már régóta egyetlen izmát sem tudta megmozdítani: tetőtől talpig gyakorlatilag halott volt, és alig lehetett látni, hogy még lélegzik. Az egész család sírva gyűlt össze az ágya körül, és már csak a véget várták,

hogy intézkedhessenek a temetésről, amikor végigfutott a városon a hír, hogy Márton éppen megérkezett Trierbe. Amint a fiatal nő apja meghallotta ezt, szinte lélekszakadva kirohant a házból, hogy segítségért könyörögjön a lánya számára.

Márton addigra már bement a templomba. Az idős apa ott helyben, az egész nép és sok más püspök szeme láttára a földre vetette magát, átkarolta a térdét, és görcsösen zokogva így könyörgött: „A lányom haldoklik egy szörnyű betegségben, és – ami még magánál a halálnál is rosszabb – már csak hajszálnyi lélegzet maradt egy olyan testben, amely máris halottnak látszik! Mindenre kérlek, gyere el a házunkba, és add rá az áldásodat, mert rendíthetetlenül hiszem, hogy a te kezed által meggyógyul!”

Mártont zavarba hozta ez a nyilvános kérés, és nagy zavarában megpróbált kitérni előle: azt mondta, hogy ez teljesen meghaladja az erejét, hogy a szegény ember téved vele kapcsolatban, és hogy neki semmi érdeme nincs, amiért Isten ilyen csodát tenne általa. Az apa azonban nem engedte el, egyre jobban sírt, és ragaszkodott hozzá, hogy menjen el, és nézze meg a lányát, mielőtt meghal. Végül még a többi jelen lévő püspök is sürgette Mártont, hogy menjen, és ő végül elment a lány házába. Kint, az ajtónál hatalmas tömeg gyűlt össze, hogy lássa, mit fog tenni Isten embere.

Márton először is az ilyenkor megszokott fegyvereihez folyamodott: letérdelt, míg a homloka a földet nem érte, és imádságba merült. Aztán a lányra nézett, és egy kevés olajat kért; megáldotta, és néhány cseppet a lány szájába öntött ebből a megszentelt folyadékból – és ő abban a pillanatban visszanyerte a beszédét. Aztán lassanként, ahogy Márton megérintette, a karja és a lába újra életre kelt, mígnem a fiatal nő az egész nép előtt biztos léptekkel felállt.

> **A narrátor magyarázata: Trier, a császári főváros és az olaj megáldása**
>
> A történet itt **Trierben** játszódik (*Augusta Treverorum*, a mai németországi **Trier**, amelyet francia nevén Trèves-ként is ismernek). A 4. században Trier nem akármilyen város volt: a **Nyugatrómai Birodalom fővárosa**, ahol a császár lakott, és ahol a császári udvar székelt. Ezért látjuk Mártont a templomban „sok más püspök" között, akik különböző provinciákból érkeztek, hogy egyházmegyéjük ügyeit intézzék a palotában.
>
> Aki a keresztény hagyományok történetét tanulmányozza, annak ez az epizód nagyon értékes dokumentum is: Nyugaton az egyik legrégebbi tanúbizonyság arról, hogy egy püspök olajat (*oleum*) áld meg a súlyos betegek gyógyítására – ezt a gesztust Szent Jakab levele (5,14) ihlette, és belőle ered a betegek kenetének mai szentsége.

XVII. FEJEZET

Tetradius, az egykori proconsul, és Márton ujjai egy megszállott szájában

Körülbelül ugyanebben az időben Tetradiusnak, egy egykori proconsulnak és nagy politikai súlyú személyiségnek az egyik rabszolgája heves megszállottságba esett, amely szörnyű szenvedést okozott neki. Megkérték Mártont, hogy tegye rá a kezét, és gyógyítsa meg, ő pedig azt mondta, hozzák el hozzá a fiatalembert. Csakhogy senki sem tudta kihozni a szobából, ahová bezárták: olyan dühvel vetette magát ide-oda, és próbálta megharapni azt, aki kinyitotta az ajtót, hogy senki sem mert a közelébe menni.

Tetradius ekkor személyesen ment el, hogy térdre vesse magát Márton lába előtt, és könyörgött neki, hogy ő maga jöjjön el a házába segíteni a fiatalemberen. Márton azt felelte, hogy nem léphet be egy pogány házába – Tetradius ugyanis akkoriban még a hagyományos római vallást követte. Az egykori proconsul ott helyben megígérte neki, hogy

ha a gonosz lélek elhagyja azt a rabszolgát, ő maga is keresztény lesz. Márton így elment a házba, a fiatalember fejére tette a kezét, és azonnal megszabadította ettől a gyötrelemtől. Tetradius, aki ezt a saját szemével látta, megtartotta a szavát: hitt az Úr Jézusban, azonnal felvétette magát a katekumenek közé, nem sokkal később megkeresztelkedett, és élete végéig végtelen hálát és megbecsülést érzett Márton iránt, akit üdvössége szerzőjének tekintett.

Ugyanezekben a napokban és ugyanabban a városban, amikor egy másik úr házába lépett be, Márton hirtelen megtorpant az ajtóban, és figyelmeztetett, hogy egy rettenetes démont lát a belső udvarban. Alig parancsolta meg neki, hogy távozzon, a szellem belebújt egy szolga testébe, aki a ház hátsó részében, a konyhában volt. A szegény ember teljesen elvesztette az eszét, üvölteni kezdett, csikorgatta a fogát, és vadul megharapott mindenkit, aki elé került. Az egész házon úrrá lett a zűrzavar: a többi szolga pánikba esett, és mindenki az utcára menekült.

Márton egyenesen odament a dühöngő emberhez, és először is megparancsolta neki, hogy maradjon nyugton. Mivel az tovább csikorgatta a fogát, és szélesre tátotta a száját, azzal fenyegetve, hogy harapásával széttépi, Márton a saját ujjait dugta a szájába, és kihívta: „Ha ekkora hatalmad van, harapd meg őket!" Mintha izzó vasat nyomtak volna a torkához, a megszállott azonnal olyan messzire húzta szét az állkapcsát, amennyire csak tudta, hogy még csak ne is súrolja Márton ujjait. És mivel az isteni büntetések arra kényszerítették, hogy elhagyja azt a testet, a szájon át azonban már nem távozhatott, a tisztátalan lélek végül egy heves hasmenéssel távozott, mocskos nyomot hagyva a padlón.

> 🎙️ **A narrátor magyarázata: Egy magas rangú római szenátor és az ókor szűretlen realizmusa**
>
> Ebben a fejezetben két nagyon érdekes részlet van:

1. **Tetradius, egy *vir proconsularis*:** A „proconsuli" rang azt jelentette, hogy valaki a római szenátus csúcsához tartozott, és már kormányzott egy nagy birodalmi provinciát. Azzal, hogy eleinte nem hajlandó belépni egy pogány házába (ami Jézusnak a kánaáni asszonnyal vagy a századossal folytatott kezdeti párbeszédét idézi az evangéliumokból), Márton arra vezeti ezt a büszke arisztokratát, hogy megtegye a hit személyes lépését – és mindezt azért, hogy megmentsen egy egyszerű házi rabszolgát!

2. **A második ördögűzés nyers realizmusa:** Aki ma olvassa ezt a fejezetet, gyakran meglepődik az epizód nagyon szemléletes befejezésén! A 4. század vallásos gondolkodása szerint, mivel a püspök felszentelt ujjai a szolga szájában voltak, a gonosz lélek már nem távozhatott egy megáldott úton át – ezért Sulpicius kertelés nélkül elmondja nekünk, hogy „alul" kellett távoznia, egy heves bélrendszeri roham útján (*fluxu ventris*).

XVIII. FEJEZET

A barbár betörés álhíre, a leprásnak adott csók Párizsban és a tunika szálai

Egy másik alkalommal hirtelen elterjedt a városban a híresztelés, hogy a barbár népek megindultak, és támadni készülnek; ettől az egész lakosság pánikba esett. Márton ekkor a templomba hívatott egy megszállottat, és megparancsolta a szellemnek, hogy mondja el a teljes igazságot erről a hírről. Az végül bevallotta, hogy tíz démon közösen indította útjára ezt a híresztelést az utcákon, abban a reményben, hogy az ijedtség elűzi Mártont a városból; ami a barbárokat illeti, azoknak eszük ágában sem volt támadni. E vallomás után, amely fennhangon, a templom közepén hangzott el, az egész város megkönnyebbülten fellélegzett, és visszanyerte nyugalmát.

Párizsban pedig, amikor Márton hatalmas tömegtől körülvéve éppen áthaladt a városfal egyik kapuján, megjelent egy leprás, akinek az arcát

teljesen eltorzította a betegség. Míg mindenki undorral telve hátrált, Márton egyenesen odament hozzá, megcsókolta az arcát, és megáldotta. A férfi abban a pillanatban meggyógyult, és már másnap tiszta, egészséges bőrrel jelent meg a templomban, hálát adva Istennek visszanyert egészségéért.

Párizs (a parisiusok Lutetiája) kapujának bejáratánál, miközben a tömeg irtózva elhúzódik, Márton püspök odalép egy eltorzult arcú lepráshoz, és gyengéden megcsókolja.

Azt sem hagyhatom említés nélkül, hogy még a ruhájából vagy teveszőr tunikájából kihúzott puszta szálak is számtalan alkalommal meggyógyítottak betegeket: elég volt az ujjak köré kötni vagy a nyakban viselni őket, hogy elűzzék a betegséget a szenvedőkről.

> **A narrátor magyarázata: Háborús rémhírek a 4. században és a csók Párizs kapujában**
>
> Ez a fejezet két nagyon kifejező epizódot kapcsol össze:
>
> 1. **Rémhírek háborúja a római határon:** A 4. század végi Galliában, ahol nem volt gyors hírközlés, elég volt a szóbeszéd, hogy germán törzsek átkeltek a

Rajnán, és egy egész város menekülni kezdett. Márton a templom közepén tartott kihallgatással leplezi le az álhírt, és megnyugtatja az egész lakosságot!

2. **„Apud Parisios" – Párizs nevének születése:** Figyeld meg a latin kifejezést, amellyel Sulpicius megadja a helyszínt: *apud Parisios* („a parisiusok földjén"). Éppen abban a történelmi pillanatban vagyunk, amikor a régi római név, a *Lutetia* kezd kikopni a használatból, hogy átadja helyét a helyi gall törzs nevének – ez **Párizs**! A városfal kapuja, ahol Márton megcsókolta a leprást, az *Île de la Cité* bejáratánál állt, egészen közel ahhoz a helyhez, ahol ma a Notre-Dame székesegyház emelkedik. Egy olyan társadalomban, ahol a lepra rettegést keltett, és a leprásokat kövekkel kergették el, a látvány, hogy egy püspök átölel egy eltorzult arcú embert, és arcon csókolja, örökre bevésődött a város emlékezetébe.

XIX. FEJEZET

A levél, amely meggyógyította Arborius lányát, Nolai Paulinus szeme és a zuhanás a lépcsőn

Arboriusnak, egy egykori római praefectusnak, aki nagyon mély és őszinte hitű ember volt, otthon volt egy lánya, akit a negyednapos láz szörnyű rohamai sorvasztottak. Úgy esett, hogy azokban a napokban kapott egy levelet, amelyet Márton írt; pontosan abban a pillanatban, amikor a láz ismét emelkedni kezdett a lányban, az apja a mellére tette a levelet, és abban a másodpercben a láz lement, és soha többé nem tért vissza. Arboriust annyira megrendítette, amit látott, hogy ott helyben elhatározta: Istennek szenteli a lányát, örökös szüzességben. Ezután útnak indult, hogy felkeresse Mártont, magával vitte a fiatal nőt – élő bizonyítékául annak, hogy Márton még a távolból is meggyógyította –, és feltétlenül ragaszkodott hozzá, hogy maga Márton, és senki más ne adja rá a megszentelt szüzek fátylát.

Paulinus pedig – egy férfi, aki később a keresztény élet rendkívüli példája lett mindenki számára – szörnyű fájdalmaktól kezdett szenvedni az egyik szemében, olyannyira, hogy a pupilláján vastag hályog képződött, és megvakította. Márton gyengéden végighúzott a szemén egy kis orvosi ecsetet, egy pillanat alatt elvette minden fájdalmát, és visszaadta a látását, ugyanolyan tökéletesen, mint azelőtt.

Ami magát Mártont illeti, egy nap az a szerencsétlenség érte, hogy leesett egy felső emeletről, és legurult egy törött, görbe fokokkal teli lépcsőn, úgyhogy tetőtől talpig tele lett sebekkel és zúzódásokkal. Szinte a halál küszöbén feküdt a cellájában, elviselhetetlen fájdalmak között, amikor az éjszaka folyamán megjelent neki egy angyal, aki kimosta a sebeit, és enyhítő balzsammal kente be egész összetört testét. Másnap reggel Márton olyan jól és olyan épen kelt fel, mintha soha le sem esett volna.

De ha nekilátnék, hogy itt minden esetet egyenként elmeséljek, soha nem érnénk a végére; álljunk meg ennél a néhány példánál, amelyet annyi más közül választottam ki. Ezek bőven elegendők ahhoz, hogy megmutassák az igazságot a legcsodálatosabb dolgokról, amelyek történtek, anélkül hogy túl sok történettel fárasztanánk az olvasót.

> **A narrátor magyarázata: Malária, szembajok és a római arisztokrácia két nagy neve**
>
> Itt két történelmi személyiséggel találkozunk, akiket a kor más forrásaiból is nagyon jól ismerünk:
>
> 1. **Magnus Arborius és a „negyednapos láz”:** Arborius magas rangú császári tisztviselő volt (*vir praefectorius*, 379–380 körül Róma praefectusa) és a híres bordeaux-i költő, Ausonius unokaöccse. A „negyednapos láz”, amely megtámadta a lányát, a **malária** egyik súlyos formája volt (*Plasmodium malariae*), amelyet heves lázrohamok és hidegrázás jellemeztek, és ezek háromnaponként tértek vissza (a római számolás szerint, amely az első és az utolsó napot is beleszámította, minden „negyedik napon”).

2. **Nolai Szent Paulinus (354–431):** A súlyos szembajból (valószínűleg szaruhártyafekélyből vagy sérülés okozta szürke hályogból) kigyógyított „Paulinus", akit Márton *peniculus*szal – az ókori orvosok által használt kis szivaccsal vagy ecsettel – érintett meg, nem más, mint **Pontius Meropius Paulinus**, egy mérhetetlenül gazdag, Bordeaux-ban született szenátor, Campania kormányzója és szerzőnk, Sulpicius Severus legjobb barátja! Maga Paulinus is beszámolt írásaiban erről a gyógyulásról; nem sokkal később eladta hatalmas vagyonát, hogy a szegényeknek adja, és a dél-itáliai Nolába költözött, ahol az ókor egyik legnagyobb keresztény költője lett.

XX. FEJEZET

Magnus Maximus császár lakomája: a kehely, amelyet a pap a császár előtt kapott meg

Most egy olyan epizódhoz érkezem, amely az ilyen nagy csodák mellett talán kisebbnek tűnik – bár a mai lezüllött és romlott időkben az, hogy egy püspök nem hajol meg a császári udvar hízelgése előtt, szinte nagyobb csoda, mint az összes többi! Amikor nagyon sok püspök gyűlt össze különböző provinciákból Maximus császár udvarában – aki kemény ember volt, és a polgárháború megnyerése után tele volt gőggel –, szánalmas volt látni, milyen szolgai módon lesték mindannyian a parancsát, a hatalom puszta hízelgőinek szerepére alacsonyítva a püspöki méltóságot. Egyedül Márton őrizte meg sértetlenül egy apostol szilárd tartását! Még amikor kegyelmet kellett kérnie valakinek a császártól, akkor is olyan tekintéllyel beszélt, hogy úgy tűnt, inkább parancsot ad, mintsem szívességet kér. És bármilyen gyakran hívta is meg Maximus, hogy vacsorázzon vele a császári asztalnál, Márton mindig visszautasította, és kereken megmondta: nem ülhet annak az embernek az asztalához, aki két törvényes császárt távolított el – az egyiktől a trónját vette el, a másiktól magát az életét.

Maximus minden eszközzel igyekezett igazolni magát: bizonygatta, hogy nem személyes becsvágyból ragadta magához a hatalmat, hanem a katonák kényszerítették rá Isten akaratából, hogy kormányozzon, és fegyverrel védje meg magát; hozzátette, hogy egy olyan gyors győzelem mögött, mint az övé, csakis Isten keze állhat, és hogy ellenségei közül senkit sem öltek meg a csatatéren kívül. Annyit erősködött, mentegetőzések és kérlelések között, hogy Márton végül beleegyezett, hogy elmegy a vacsorára – a császár pedig rendkívül örült, hogy végre sikerült meggyőznie.

A lakoma olyan volt, mint egy nagy ünnepnap, és a birodalom legnagyobb alakjait ültette egy asztalhoz: ott volt Evodius, aki egyszerre volt praefectus és consul, az egyik legigazságosabb ember, aki valaha élt; és ott volt két comes is, a legmagasabb katonai hatalommal felruházva: a császár fivére és apai nagybátyja. E két utóbbi közé ültették a Mártont kísérő papot; magát Mártont pedig egy alacsony zsámolyra, amelyet közvetlenül a császár helye mellé állítottak.

A vacsora felénél, ahogy az udvari protokoll megkívánta, a pohárnok egy kehely bort vitt a császárnak. Maximus tisztelettudóan megparancsolta, hogy előbb a szent püspöknek vigyék, mert nagyon vágyott arra, hogy azután közvetlenül Márton kezéből vehesse át a kelyhet. Csakhogy Márton, miután ivott egy kortyot, a vele érkezett papnak nyújtotta a kelyhet! Úgy ítélte, hogy abban a teremben senkinek sincs nagyobb méltósága ahhoz, hogy közvetlenül egy püspök után igyon, és hogy elárulná a lelkiismeretét, ha magát a császárt vagy annak rokonait egy pap elé helyezné.

A trieri császári lakomán, egy kis zsámolyon ülve Magnus Maximus császár mellett, Márton iszik az uralkodói kehelyből, és az udvar megdöbbenésére előbb az őt kísérő papnak adja tovább, csak azután az uralkodónak.

Bármilyen hihetetlennek tűnik is, mind a császárra, mind az összes vendégre akkora hatást tett a léleknek ez a szabadsága, hogy éppen az a gesztus tetszett nekik, amely őket a második helyre szorította! Rövid időn belül az egész palotában másról sem beszéltek: Márton magának a császárnak az asztalánál meg merte tenni azt, amit egyetlen más püspök sem mert megtenni még a másodrangú helytartók vacsoráin sem.

Később, jóval a háború kitörése előtt, Márton figyelmeztette ugyanezt a Maximust, mi fog vele történni, ha megvalósítja tervét, hogy betör Itáliába, és megtámadja a fiatal Valentinianus császárt: az első csatát megnyeri ellene, de nem sokkal később meghal. És mi magunk láttuk, hogy pontosan ez történt: amint Maximus bevonult Itáliába, Valentinianusnak menekülnie kellett; körülbelül egy év múlva azonban újjászervezte a seregét, Aquileia falai között ostrom alá vette Maximust, elfogta és kivégeztette.

A narrátor magyarázata: A római nagypolitika és a protokoll megsértése Trierben

Ez a jelenet, amely **385 vagy 386** táján a trieri császári palotában játszódik, a politikai hatalom és az egyház ókori viszonyának egyik leghíresebb pillanata:

1. **Ki volt a „két császár", akiről Márton beszélt? Magnus Maximus** Hispaniában született hadvezér volt, akit 383-ban a britanniai csapatok kiáltottak ki császárrá. Átkelt a La Manche csatornán, legyőzte és megölette a fiatal törvényes császárt, **Gratianust** (*akitől az életét vette el*), és nyomás alá helyezte annak féltestvérét, a kamasz **II. Valentinianust** (*akitől a birodalom egy részét vette el*). Az asztalnál ülő összes személy történelmi alak: **Flavius Evodius** Gallia praefectus praetoriója és 386-ban római consul volt.

2. **A kehely (*patera*) botránya:** A császári udvar merev szabályai szerint a legnagyobb kitüntetés, amelyben egy vendég részesülhetett, az volt, ha elsőként ihatott a császár kelyhéből, és személyesen adhatta azt vissza neki. Azzal, hogy a kelyhet egyszerű papjának (*presbyter*) adta tovább, a császár, a consul és a császári comesek feje fölött, Márton egyetlen szó nélkül kinyilvánította, hogy a lélek dolgai nem hajolnak meg a katonai vagy politikai hatalom előtt.

3. **Mit keresett Márton Maximus udvarában?** Sulpicius Severus egy másik könyvéből (a *Krónikából*) tudjuk, hogy Márton azért ment Trierbe, hogy megpróbálja megmenteni a haláltól a hispaniai Priscillianus püspököt és tanítványait, akiket más, cselszövő püspökök eretnekséggel vádoltak – és a végsőkig küzdött azért, hogy megakadályozza: az állam vallási kérdések miatt embereket végezzen ki.

XXI. FEJEZET

Beszélgetések az angyalokkal és az Ördög a véres ökörszarvval

Azt is biztosan tudjuk, hogy Márton gyakran látott angyalokat, sőt közvetlenül beszélgetett is velük. Ami az Ördögöt illeti, őt olyan tisztán

látta maga előtt, hogy az soha nem tudott észrevétlenül elsurranni mellette, akár úgy jelent meg, amilyen valójában, akár a legkülönfélébb álruhákat öltötte magára, hogy ártson. Amikor az Ördög belátta, hogy semmilyen csellel nem lehet Mártont becsapni, azzal állt bosszút, hogy lépten-nyomon felbukkant, csak hogy szidalmazza, ha már csapdát nem állíthatott neki.

Egy nap rettenetes bömböléssel rontott be Márton cellájába, vértől maszatos jobb kezében egy véres ökörszarvat tartva. A szerencsétlenségtől, amelyet éppen okozott, elragadtatva odakiáltott neki: „Hol van most a hatalmad, Márton? Épp az imént öltem meg egyet a tieid közül!”

Márton azonnal összehívta a szerzeteseket, elmondta nekik, amit az Ördög az imént mondott, és elküldte őket, hogy egyenként járják végig az összes cellát, és nézzék meg, ki hiányzik, vagy kit ért valami baj. Kisvártatva azzal tértek vissza, hogy a szerzetesek mind jól vannak, de egy napszámba felfogadott paraszt, akinek szekérrel kellett tűzifát hoznia, aznap reggel kiment az erdőbe. Márton rögtön megkért néhány testvért, hogy a lehető leggyorsabban keressék meg. A kolostortól nem messze rá is találtak a szegény emberre: a földön feküdt elnyúlva, már szinte holtan. Azzal a kevés lélegzettel, ami még maradt benne, elmagyarázta a szerzeteseknek, mi történt: miközben az ökrök jármán meglazult bőrszíjakat húzta meg, az egyik állat erősen felkapta a fejét, és a szarvát az ágyékába döfte. Néhány pillanattal később meghalt.

Minden olvasónak magának kell elgondolkodnia azon, milyen okból engedte meg Isten, hogy az Ördögnek része legyen egy ilyen szerencsétlenségben. Mártonban az volt a megdöbbentő, hogy ebben az esetben is, és sok más hasonlóban is, milyen tisztán tudott a dolgokról jóval azelőtt, hogy megtörténtek volna, vagy azonnal belső figyelmeztetést kapott, hogy elmondhassa a testvéreknek, mi zajlik a távolban.

> **A narrátor magyarázata: A favágó napszámos és Sulpicius őszintesége a tragédiával szemben**
>
> Ebben a fejezetben két nagyon szép emberi részlet van:
>
> 1. **„Egyet a tieid közül”:** Mivel a marmoutier-i szerzetesek imádságba visszavonulva éltek (a legfiatalabbak pedig könyvmásolással töltötték napjaikat), a kolostor a környékről fogadott fel vidéki munkásokat (*mercede conducti*, napszámban fizetve), hogy ökrös szekéren tűzifát hozzanak az erdőből. Bár nem volt szerzetes, ez az egyszerű munkás Márton lelki családjához tartozott.
>
> 2. **Nincsenek könnyű válaszok a szenvedésre:** Ennek az embernek a munkabalesetben bekövetkezett tragikus halálával szembesülve Sulpicius Severus nem próbál moralizáló tanulságot kitalálni vagy az áldozatot hibáztatni. Van benne annyi becsületesség, hogy nyitva hagyja a kérdést: *„Minden olvasónak magának kell elgondolkodnia azon, milyen okból engedte meg Isten, hogy az Ördögnek része legyen egy ilyen szerencsétlenségben”* (*Viderit is, quo judicio Domini...*).

XXII. FEJEZET

Jupiter, Mercurius és Venus álarcai – és a bocsánat ígérete magának az Ördögnek

Sok más alkalommal az Ördög, aki ezernyi csellel próbálta tőrbe csalni a szentet, a legkülönfélébb alakokban jelent meg a szeme előtt: hol Jupiter alakját öltötte fel, sokkal gyakrabban Mercuriusét, és nem ritkán Venus vagy Minerva vonásaival is felbukkant. Márton soha nem vesztette el a nyugalmát, és mindig a kereszt jelével és imádsággal védekezett.

Gyakran lehetett hallani azt is, amint démonok csapatai pimasz sértéseket kiabálnak rá; de mivel tudta, hogy mindez nem más, mint se füle, se farka hazugság, Márton ügyet sem vetett a vádakra. Néhány szerzetes még azt is elmesélte, hogy egyszer hallották, amint egy démon

pökhendi hangon kérdőre vonja Mártont: miért fogadott be a kolostorba néhány olyan testvért, akik a múltban súlyos tévedésekkel és bűnökkel szennyezték be a keresztség kegyelmét, mielőtt megbánták volna – és nekilátott, hogy egyenként felsorolja mindegyikük régi bűneit.

Ezek a szerzetesek azt mondták, Márton kereken azt válaszolta neki, hogy a múlt hibái eltöröltetnek, ha valaki őszintén megváltoztatja az életét, és hogy Isten irgalmából annak, aki felhagy a bűnnel, joga van a bocsánathoz. Amikor az Ördög azzal vágott vissza, hogy a nagy bűnösök nem érdemelnek kegyelmet, és hogy Isten nem bocsát meg újra azoknak, akik a keresztség után elbuknak, Márton állítólag ezt a rendkívüli választ adta neki:

„Ha te magad, te nyomorult, felhagynál az emberiség üldözésével, és megbánnád a gonoszságot, amelyet elkövettél, még most is, amikor az utolsó ítélet napja ilyen közel van, olyan bizalmam van az Úr Jézus Krisztusban, hogy megígérném neked Isten bocsánatát!”

Micsoda csodálatos merészsége az Isten jóságába vetett bizalomnak! Bár nem volt felhatalmazása arra, hogy ilyen ígéretet szavatoljon, Márton ezekkel a szavakkal megmutatta szívének végtelen nagyságát. És ha már az Ördögről és a cselvetéseiről beszélünk, érdemes itt elmesélni egy epizódot, amely egészen a közelben történt: bár nem közvetlenül Mártonnal esett meg, világosan megmutatja az ő lelki erejét, és megérdemli, hogy feljegyezzük, hogy mindenki résen lehessen, ha valaha hasonló eset adódna.

> **A narrátor magyarázata: A régi római istenek és Szent Márton legmerészebb mondata**
>
> Ez a fejezet a 4. századi lelkiség két megragadó pillanatát őrzi:
>
> 1. **Jupiter, Mercurius, Venus és Minerva:** Az ókor keresztényei számára a római panteon istenei nem csupán a mitológia költői alakjai voltak; megtévesztő szellemi erőknek látták őket, amelyek ezeket az álarcokat

használják az emberek megkísértésére – Jupiter a hatalomvágyon, Mercurius a ravaszságon és a pénzen, Venus a csábításon, Minerva pedig a szellemi hiúságon keresztül.

2. **Bocsánatot ígérni magának a Sátánnak:** Márton idejében voltak az egyházon belül nagyon szigorú körök, amelyek azt vallották, hogy aki a keresztsége után súlyos bűnt követ el, annak soha többé nem lehet megbocsátani. Márton nemcsak tárt karokkal fogad be a kolostorba nehéz múltú férfiakat, hanem odáig megy, hogy magának az Ördögnek is megmondja: Krisztus még neki is megbocsátana, ha megbánná bűneit! Ez olyan merész kinyilvánítása volt Isten végtelen irgalmának (közel áll Órigenész teológus gondolatához), hogy Sulpicius Severus szükségét érzi, hogy igazhitűbb olvasói kedvéért azonnal hozzáfűzzön egy óvatos fenntartást: *„Bár nem volt felhatalmazása arra, hogy ilyen ígéretet szavatoljon, Márton ezekkel a szavakkal megmutatta szívének végtelen nagyságát."*

XXIII. FEJEZET

Clarus története, Anatolius, a hamis próféta, és a tunika, amely köddé vált

Volt egy nagyon előkelő családból származó fiatalember, akit Clarusnak hívtak – később pappá szentelték, és ma szent halála után Isten békéjében nyugszik –, aki mindent maga mögött hagyott, hogy Márton közelében éljen, és gyorsan mély hitre és példás életre jutott. Clarus egy kis remetelakot épített a püspök kolostora közelében, ahol már több szerzetes élt vele együtt. Egy nap bekopogott hozzájuk egy Anatolius nevű fiatalember: azt mondta, hogy szerzetes, a világ legalázatosabb és legártatlanabb emberének adta ki magát, és végül ott maradt, hogy közösségben éljen a többiekkel.

Egy idő után azt kezdte mesélni társainak, hogy rendszeresen angyalok látogatják, akik beszélgetni jönnek hozzá. Mivel senki sem hitte el,

megtalálta a módját, hogy több szerzetest lenyűgözzön néhány különös jelenséggel. Hamarosan nyíltan azt hirdette, hogy az angyalok szüntelenül jönnek-mennek az üzenetekkel közte és Isten között, és azt követelte, hogy igazi prófétaként bánjanak vele. Clarus azonban soha nem hagyta magát megtéveszteni. Anatolius, dühében, hogy nem tudja meggyőzni, Isten haragjával és közelgő büntetésekkel kezdte fenyegetni, amiért kételkedik egy szent szavában.

Végül egy nap ezzel az ünnepélyes bejelentéssel állt elő: „Tudjátok meg, hogy ma éjjel az Úr fehér tunikát küld nekem a mennyből! Holnap abban fogok járni közöttetek, és ez lesz a bizonyíték arra, hogy Isten erejét hordozom magamban, olyan ruhába öltözve, amely magának Istennek a kezéből származik!"

Mondanom sem kell, az egész közösség nagy izgalomban várta, mi fog történni. Nos, éjfél körül úgy tűnt, mintha az egész kolostor alapjaiban rázkódna meg, mintha emberek dobogtak volna erősen a földön. Anatolius cellájából újra meg újra erős fény villant fel, ide-oda sietők léptek zaja és sok hang zavaros moraja kíséretében. Hirtelen csend lett; Anatolius kinyitotta az ajtót, odahívta a kint lévő szerzetesek egyikét, akit Sabatiusnak hívtak, és megmutatta neki a tunikát, amelyet viselt.

Sabatius tátott szájjal rohant felébreszteni a többieket. Maga Clarus is azonnal odajött megnézni, mi történik; égő mécsest hoztak, és mindannyian nekiláttak, hogy aprólékosan megvizsgálják a ruhadarabot. A szövet rendkívül puha volt, hófehér, és ragyogó bíborszínű sávok szegélyezték – de bármennyire nézték is, senki sem tudta megmondani, milyen szálból vagy milyen gyapjúból készült. Mégis, mind a szemnek, mind az ujjak tapintásának a kétség árnyéka nélkül valódi tunikának tűnt.

Clarus megfontoltan arra kérte a testvéreket, hogy az éjszaka hátralevő részét töltsék imádságban, kérve Istent, mutassa meg nekik világosan, mi rejlik mindezek mögött; így maradtak hát hajnalig, himnuszokat és

zsoltárokat énekelve. Amint felkelt a nap, Clarus jobb kezénél fogva megragadta Anatoliust, eltökélten, hogy Márton elé viszi, mert egészen biztos volt abban, hogy az Ördög semmilyen csele nem téveszthet meg a püspök szemét. Abban a pillanatban a nyomorult pánikba esett: megvetette a lábát, és kiabálni kezdett, hogy kifejezett parancsa van a mennyből, hogy ne jelenjen meg Márton előtt! És amikor a többi szerzetes megragadta, hogy erővel vigye, a tunika egy szempillantás alatt köddé vált, éppen azoknak a keze között, akik fogták.

Ki kételkedhet abban, hogy itt is Márton lelki ereje mutatkozott meg, olyannyira, hogy az Ördög még a megtévesztést sem tudta fenntartani, amint rájött, hogy szembe kell néznie a püspök tekintetével?

> **A narrátor magyarázata: A rejtett hiúság és a római szenátorok tunikája**
>
> **Clarus** Márton egyik legkedvesebb tanítványa volt (néhány nappal mestere előtt halt meg, 397 novemberében, és Sulpicius nagy megindultsággal emlékezett meg róla a leveleiben). Figyelj meg egy árulkodó részletet Anatolius „mennyei" tunikáján: *„hófehér volt, és ragyogó bíborszínű sávok szegélyezték"* (*candore eximio, micanti purpura*). A római társadalomban a bíborcsíkos fehér tunika (*tunica laticlavia*) kizárólag a szenátorok és a magas rangú tisztségviselők viselete volt!
>
> Más szóval: Anatolius elfojtott vágya, hogy fontos ember legyen, még egy szegény kolostorba zárkózva is elárulta magát, amikor azt képzelte, hogy Isten római szenátornak öltözteti. És figyeld meg, hogyan tisztázódik minden Marmoutier-ban: a mécses fényénél sem a szerzetesek szeme, sem a keze nem tudta leleplezni a káprázatot, de a puszta kilátás, hogy szembe kell néznie Márton nyugodt, tiszta tekintetével, elég volt ahhoz, hogy az egész színjáték összeomoljon!

XXIV. FEJEZET

A hamis Krisztusok Hispaniában és a császárnak öltözött Ördög: „Nem ismerem el Krisztust a kereszt sebhelyei nélkül”

Feljegyezték egyébként, hogy ugyanezekben az években Hispaniában megjelent egy fiatalember, aki – miután különféle csodákkal hírnevet szerzett a nép körében – annyira felfuvalkodott a hiúságtól, hogy először azt állította: ő Illés próféta. Mivel sokan kérdés nélkül hittek neki, még egy lépéssel tovább ment, és azt kezdte hirdetni, hogy ő maga Krisztus – és olyan sok embert megtévesztett, hogy még egy Rufus nevű püspök is letérdelt, hogy úgy imádja, mintha az Úr volna; ez a botrány később a püspöki tisztségébe került. Több testvér azt is elmondta nekünk, hogy pontosan ugyanebben az időben Keleten egy másik ember lépett fel, aki Szent Jánosnak mondta magát. Látva, hogy mindenütt ilyen hamis próféták bukkannak fel, jól megérthetjük, hogy az Antikrisztus eljövetele már nem lehet messze, és hogy ezeken az alakokon keresztül máris készíti a terepet.

De nem mulaszthatom el elmesélni itt, milyen agyafúrtan próbálta megtéveszteni az Ördög magát Mártont is, körülbelül ugyanebben az időben. Egy nap, miközben Márton egyedül imádkozott a cellájában, megjelent előtte állva egy alak, akit bíborszínű fényár borított és vett körül – a legapróbb részletekig úgy megtervezve, hogy ezzel a hamis ragyogással elkápráztassa azt, aki nézi. Császári palástot viselt, a fején drágakövekkel kirakott aranykoronát, a lábán arannyal bevont cipőt, és olyan derűs volt a megjelenése és olyan sugárzó a mosolya, hogy mindennek látszott, csak az Ördögnek nem.

Szembetalálva magát ezzel a káprázatos jelenéssel, Márton eleinte nem tudott mit kezdeni vele, és jó ideig egyikük sem szólt egy szót sem. Végül az Ördög törte meg a csendet: „Ismerd fel, Márton, ki áll itt előtted! Én

vagyok Krisztus: mivel hamarosan leszállok a földre, először neked akartam megjelenni.”

Márton hallgatott, semmit sem felelt neki. Az Ördög ekkor még merészebben újra nekirugaszkodott: „Márton, miért habozol hinni, amikor a saját szemeddel látsz engem? Én vagyok Krisztus!”

Ekkor Márton, akit a Szentlélek belsőleg megvilágosított, hogy megértse: az Ördög áll előtte, nem az Úr, így felelt neki: „Az Úr Jézus soha nem mondta, hogy bíborba öltözve, királyi koronával a fején tér vissza. Én soha nem hiszem el, hogy Krisztus eljött, hacsak nem abban az alakban és azokkal a vonásokkal látom őt, amelyekkel a passióban szenvedett, testén viselve a kereszt sebhelyeit!”

Cellája félhomályában, a bíborfénybe, királyi palástba, aranycipőbe és drágaköves koronába burkolózó Ördög előtt Márton így felel: „Én soha nem hiszem el, hogy Krisztus eljött, hacsak nem abban az alakban látom őt, amelyben a passióban szenvedett, testén viselve a kereszt sebhelyeit!”

Alig hallotta meg ezeket a szavakat, az alak egy másodperc alatt szétfoszlott, mint a füst, és olyan émelyítő bűzzel töltötte be a cellát,

hogy a legcsekélyebb kétség sem maradt afelől, hogy valóban az Ördög volt. És hogy senki se gondolja, hogy ez valami kitalált legenda, hadd mondjam meg mindjárt: ezt a történetet pontosan úgy, ahogy az imént elmeséltem, magának Mártonnak a szájából hallottam.

> 🎙️ **A narrátor magyarázata: A könyv csúcspontja – a császárnak öltözött Krisztus ellen**
>
> Sok történész és gondolkodó szerint ez a XXIV. fejezet – amelyet Márton közvetlenül mesélt el Sulpicius Severusnak – az egész életrajz legmélyebb és legidőszerűbb lapja.
>
> Figyeld meg először is **Hispania** (a mai Ibériai-félsziget) említését: a 4. század végén az ibériai provinciákban erős világvége-hangulat uralkodott, olyannyira, hogy egy Rufus nevű helyi püspök hagyta, hogy magával ragadja egy szélhámos, aki Krisztusnak mondta magát.
>
> De figyeld meg mindenekelőtt, **milyen ruhát választ az Ördög, hogy Jézusnak adhassa ki magát**: bíborpalástot (*vestis regia*), aranyból és drágakövekből készült diadémot (*diadema*) és arannyal borított lábbelit (*calcei auro illiti*). Darabról darabra ez volt a 4. századi római császárok díszöltözete! Ahogy a birodalom hivatalosan kereszténnyé vált, sok, palotákhoz szokott püspök kezdte Krisztust császári uralkodóként elképzelni, csupa aranyban és földi diadalban. Márton válasza villámként hasít át az évszázadokon: az a Krisztus, aki tele van fényűzéssel és hatalommal, aki el van vágva a szenvedőktől, és nincsenek rajta a kereszt sebei, hamisítvány. Márton számára Krisztus igazi arca annak a szegény, dermedt embernek az arca marad, akinek Amiens kapujában odaadta a fél köpenyét.

XXV. FEJEZET

A szerző látogatása Szent Mártonnál: a püspök, aki megmosta életrajzírója lábát

Valóban, már régóta hallottam Márton hitéről, életmódjáról és belső erejéről, és óriási vágy élt bennem, hogy személyesen megismerjem;

ezért hatalmas örömmel keltem útra, és kifejezetten azért utaztam, hogy meglátogassam. És mivel már akkor dédelgettem a vágyat, hogy megírjam az életrajzát, megragadtam az alkalmat, hogy e dolgok egy részéről közvetlenül őt kérdezzem – amennyire a szerénysége engedte, hogy kérdezzek –, a többit pedig azoktól gyűjtöttem össze, akik tanúi voltak az eseményeknek, vagy első kézből tudtak róluk.

Aligha hinnéd el, milyen alázattal és szeretettel fogadott engem akkor! Őszintén meghatódott, és az Úrban való örömmel telt el, látva, hogy olyan nagyra becsüljük, hogy kifejezetten azért indultunk útnak, hogy lássuk őt. Szegény bűnös létemre – szinte szégyellem elmondani! –, miután megtisztelt bennünket azzal, hogy meghívott az asztalához enni, ő maga öntött vizet a kezemre az étkezés előtt; és amikor leszállt az este, ő maga térdelt le, hogy megmossa a lábunkat! Még ahhoz sem volt bátorságom, hogy visszautasítsam vagy megállítsam: olyan nagy erkölcsi tekintély áradt belőle, hogy szinte súlyos vétségnek éreztem volna, ha nem engedelmeskedem neki.

Késő délután Marmoutier-ban az idős Márton püspök letérdel a kőpadlóra, hogy saját kezével mossa meg életrajzírója és barátja, Sulpicius Severus úttól megfáradt lábát.

Minden beszélgetésben, amelyet velünk folytatott, egyetlen dologról beszélt nekünk: arról, mennyire szükséges elengedni a világ illúzióit és ennek az életnek a terheit, hogy szabad kézzel és könnyű szívvel követhessük az Úr Jézust. És újra meg újra elénk állította, mint napjaink legjobb élő példáját, a nagy Paulinust – akiről nemrég beszéltem –, aki végtelen birtokokat adott el, hogy Krisztust kövesse, és nemzedékünkben szinte egyedüliként váltotta betű szerint valóra mindazt, amit az evangélium kér. Őrá kell néznünk, erősködött Márton, az ő útját kell követnünk! Azt mondta, korunk roppant szerencsés, hogy élő bizonyítéka van ilyen hitnek és bátorságnak: azzal, hogy mindenét eladta, hogy a szegényeknek adja, ahogy Jézus kérte, egy olyan mérhetetlenül gazdag ember, mint Paulinus, a gyakorlatban mutatta meg, hogy meg lehet tenni azt, amit mindenki lehetetlennek gondolt.

És micsoda szilárdság, micsoda nemesség volt Márton szavaiban és társalgásában! Milyen lenyűgöző éleslátással, milyen gyorsan és milyen

világosan magyarázta a Biblia legnehezebb szakaszait! Mivel tudom, hogy sokan kételkednek ebben – magam is láttam, hogy egyesek még akkor is fintorognak, amikor én mesélem nekik –, esküszöm Jézusra és közös hitünkre, hogy életemben soha senkinek a szájából nem hallottam annyi bölcsességet, annyi értelmet vagy olyan világos és tiszta beszédet. Igaz, hogy Márton erkölcsi nagysága mellett csekélységnek tűnik azt dicsérni, ahogyan beszélt; de mégiscsak megdöbbentő, hogy egy olyan emberből, aki soha nem járt a nagy iskolákba, még ez az adomány sem hiányzott.

A narrátor magyarázata: Amikor a látogatás megváltoztatja az író életét

Ebben a fejezetben maga **Sulpicius Severus** lép be a történetbe, egyes szám első személyben! **Kr. u. 394 és 396** között Sulpicius – ekkor egy nagyon gazdag aquitaniai családból származó fiatal özvegy, aki Bordeaux-ban tanult jogot és szónoklattant – Tours-ba utazott, hogy találkozzon az idős Márton püspökkel (aki akkor 60 vagy 80 év körül járhatott).

Egy római arisztokrata számára megérkezni az útról, és azt látni, hogy a ház ura – ráadásul egy nagy tiszteletnek örvendő püspök – letérdel a padlóra, hogy letörölje a port a sarujáról, és megmossa a lábát (ez a szolgálat a legalacsonyabb rangú rabszolgák dolga volt!), olyan belső megrendülést jelentett, amely örökre megváltoztatta az életét: hazatérve Sulpicius is otthagyta közéleti pályáját, hogy vallási közösséget alapítson primuliacumi birtokán.

Figyeld meg azt is, milyen szenvedélyesen védi Sulpicius Márton értelmét: Gallia elitista püspökei lenézték őt, mert *homo illiteratus* volt – „iskolázatlan ember", vagyis egykori katona, aki a laktanyában nőtt fel, és nem tanult klasszikus retorikát a nagy római iskolákban. Sulpicius, aki korának egyik legragyogóbb írója volt, fontosnak tartja megesküdni olvasóinak, hogy soha senkit nem hallott olyan világosan, olyan tiszta nyelven és olyan mélységgel beszélni, mint ezt az öreg katonát!

XXVI. FEJEZET

A belső arckép: a kovács üllője és türelme saját papjaival szemben

Ez a könyv a végéhez közeledik, és ideje befejezni – nem azért, mert nem volna több elmesélnivaló Mártonról, hanem azért, mert én magam, mint azok a rossz költők, akiknek művük utolsó szakaszán elfogy a szuszuk, összeroppanok a téma nagysága alatt.

Mert ha életének látható epizódjait még szavakba lehet is foglalni, jól vagy rosszul, ami a belső életét, a csendes mindennapjait és azt a szüntelenül Istennel egyesült szívet illeti, teljes őszinteséggel mondom: nincsenek emberi szavak, amelyek elegendők volnának a leírásukhoz. Az a nyugodt, kiegyensúlyozott állhatatosság a böjtjeiben, az a kitartás az éjszakákban, amelyeket ébren, imádkozva töltött, mintha nappal volna, úgy, hogy soha egyetlen percet sem vesztegetett el Isten szolgálatán kívül, soha nem esett tétlenségbe, és nem veszett el világi ügyekben, és csak annyit evett és aludt, amennyi feltétlenül kellett ahhoz, hogy a teste talpon maradjon – túlzás nélkül bevallom, hogy még maga Homérosz sem, ahogy mondani szokás, ha visszatérne a holtak világából, tudná mindezt úgy ábrázolni, ahogy megérdemli; ennyire meghaladja Márton élete azt, amit egy könyv be tud fogadni.

Egyetlen óra, egyetlen rövid pillanat sem telt el úgy, hogy ne imádkozott vagy ne merült volna el az olvasásban; sőt még amikor olvasott, vagy valami más feladat volt a kezében, akkor sem szakította el a szívét az imádságtól. A kovácsok megszokott mozdulatát juttatta az ember eszébe, akik az izzó vas formálása közben időnként könnyedén ráütnek az üres üllőre, hogy pihentessék a karjukat, de ne essenek ki a ritmusból: így Márton is, még amikor úgy tűnt, hogy más ügyekkel van elfoglalva, belül szüntelenül tovább imádkozott.

Micsoda rendkívüli, ragyogó ember volt, aki képtelen volt a színlelésre vagy a rosszindulatra! Soha senkit nem ítélt el, soha nem fizetett hasonlóval azoknak, akik ártottak neki. Olyan nagy türelemre tett szert a sértésekkel szemben, hogy bár ő volt az egyházmegye püspöke, gyakran még a legalacsonyabb rangú klerikusok is tiszteletlenül bántak vele, és semmi bajuk nem lett belőle: emiatt soha egyiküket sem mozdította el a tisztségéből, és soha nem szűnt meg teljes szeretettel bánni velük.

A narrátor magyarázata: Az üllő ütemes hangja és a sértések a saját egyházán belül

Ez a fejezet az ókori irodalom egyik legszebb képét hagyja ránk: a **kovács üllőjét** (*incus fabrorum*). A régi kovácsműhelyekben (és a hagyományos műhelyekben még a közelmúltig is!), miközben a kovács a fogójával forgatta a vasdarabot a tűzben, hagyta, hogy a kalapács lazán, ütemesen koppanjon közvetlenül az üllő vasán, hogy ne törjön meg a karja lendülete. Sulpicius szerint az imádság Mártonnál nem külön feladat volt: a szív állandó dobbanása volt az egész élet közepette.

És kik voltak azok a „legalacsonyabb rangú klerikusok" (*infimi clerici*), akik magán a tours-i egyházmegyén belül sértegették Mártont, anélkül hogy megbüntette volna őket? A leghíresebb eset (amelyet Sulpicius később a *Dialógusokban* mesél el) egy **Brictius** (*Brice*) nevű fiatal papé volt, aki fennhangon gúnyolta Márton látomásait és szegényes ruházatát. Amikor a felháborodott szerzetesek arra kérték a püspököt, hogy dobja ki, Márton csak ennyit felelt: *„Ha Krisztus eltűrte Júdást, miért ne tűrném el én Brictiust?"* – és hozzátette, hogy Brictius egy napon megbánja majd, és őt fogja követni Tours püspöki székében, ami 397-ben valóban meg is történt!

XXVII. FEJEZET

Befejezés: egy ragyogó arc és válasz az irigy püspököknek

Soha senki nem látta, hogy Márton kijött volna a sodrából, senki nem látta féktelennek, szomorúságtól levertnek vagy a nevetéstől fuldoklónak: mindig ugyanaz a derűs ember volt, és olyan ragyogó öröm ült az arcán, hogy úgy tűnt, már az emberi természet határain túl él. Az ajkán csak Krisztus neve volt; a szívében semmi másnak nem volt hely, csak jóságnak, békének és együttérzésnek. Gyakran még meg is siratta azoknak a bűneit, akik a háta mögött a legaljasabb dolgokat mondták róla, és akik – miközben ő csendben élt a maga zugában, senkinek sem ártva – a viperák mérges nyelvével marták őt.

Az igazság az, hogy mi magunk is megismertünk néhányat ezek közül az emberek közül, akik tele voltak irigységgel az élete és a feddhetetlensége miatt – olyanokat, akik gyűlölték Mártonban látni azokat az erényeket, amelyek belőlük hiányoztak, és amelyeket nem volt bátorságuk utánozni. És a legszomorúbb és legszégyenletesebb – még leírni is fájdalmas! – az, hogy ez a néhány üldöző szinte mind püspök volt! De nincs értelme itt megnevezni őket, bármennyit ugatnak is körülöttünk: bőven elég, ha bármelyikük, aki olvassa ezeket a lapokat, és magára ismer, elszégyelli magát; mert ha kiabálni kezd és dühbe gurul, azzal egymaga vallja be, hogy róla beszéltünk – pedig talán éppen másokra gondoltunk!

Egyébként ha vannak ilyenfajta emberek, akik minket is meggyűlölnek, amiért egy olyan embert védünk, mint Márton, ezt az ellenségességet megtiszteltetésnek vesszük. Teljesen biztos vagyok abban, hogy ez a kis könyv örömet szerez majd minden őszinte hitű jó embernek. Ami a többieket illeti: ha valaki rosszindulattal és hitetlenkedve olvassa ezeket a lapokat, intézze el a saját lelkiismeretével. Ami engem illet, az én

lelkiismeretem egészen nyugodt: ezt a könyvet egyedül az a bizonyosság vezette, amelyről meggyőződtem, és Krisztus szeretete; jól tanúsított tényeket beszéltem el, és az igazat mondtam. És nagyon remélem, hogy Isten jutalmat tartogat nemcsak azoknak, akik elolvassák ezt a történetet, hanem mindenekelőtt azoknak, akik hagyják, hogy megérintse őket, és hisznek.

> 🎙️ **A narrátor magyarázata: Egy könyv, amelyet egy még élő ember védelmében írtak**
>
> Elérkeztünk Sulpicius Severus művének utolsó sorához – és van itt egy rendkívüli tény: amikor Sulpicius ennek a XXVII. fejezetnek a végén, **397** első hónapjaiban leteszi a tollat, **Szent Márton még életben volt!**
>
> Ezért beszélnek róla ezek a záró fejezetek jelen időben: a könyv Márton szenvedélyes védelmeként született Gallia világias püspökeivel szemben, akik a hatalom folyosóin megvetették őt. Figyeld meg a végső döfés finom iróniáját, amely egy nagy tárgyalótermi ügyvédhez méltó: Sulpicius egyetlen irigy püspök nevét sem írja le, hogy ha valamelyikük a könyv olvastán nyilvánosan tiltakozik, végül mindenki szeme láttára ő maga vegye magára az inget!

A NARRÁTOR UTÓSZAVA

Ami ezután történt: Szent Márton halála és november 11-e eredete

Miért ér véget Sulpicius Severus könyve anélkül, hogy elmesélné Szent Márton halálát? A lehető legegyszerűbb okból: amikor a kézirat elkészült, és elindult Desiderius házába, 397 tavaszán vagy nyarán, Márton még Gallia útjait járta.

Útjának vége azonban már nagyon közel volt – és maga Sulpicius Severus mesélte el nem sokkal később három felejthetetlen levélben

(*Levelek Eusebiushoz, Aurelius diakónushoz és anyósához, Bassulához*).

Ugyanannak a **397**. évnek október végén vagy november első napjaiban az évek súlyától már nagyon megviselt Márton megtudta, hogy a **candes-i** plébánia papjai (ma *Candes-Saint-Martin*, ahol a Vienne folyó a Loire-ba ömlik) összevesztek egymással. Hűen ahhoz az elvéhez, hogy soha egyetlen viszályt sem hagy orvosolatlanul, azonnal útra kelt, hogy békét teremtsen közöttük.

Miután sikerült kibékítenie a candes-i papságot, és éppen arra készült, hogy visszatér szeretett marmoutier-i kolostorába, hirtelen érezte, hogy elhagyja az ereje: nagyon magas láz döntötte le a lábáról. Tanítványai könnyben úszva gyűltek fekhelye köré: *„Atyánk, miért hagysz el bennünket? Kire bízol minket, akik árván maradunk? Ragadozó farkasok törnek majd a nyájadra!”* A vágy, hogy végre Istenhez távozzon, és a fájdalom, hogy védtelenül hagyja szerzeteseit, kétfelé húzta Mártont, és ekkor mondta ki élete egyik leghíresebb mondatát: **„Uram, ha népednek még szüksége van rám, nem vonakodom a munkától (*non recuso laborem*); legyen meg a te akaratod.”**

A láz utolsó napjaiban még azt sem engedte, hogy egy egyszerű szalmazsákot tegyenek a teste alá: ragaszkodott hozzá, hogy a földön, hanyatt fekve haljon meg, **hamun és egy durva vezeklőruhán**, és ezt mondta tanítványainak: *„Kereszténynek nem illik másképp meghalnia, csak hamun.”* Amikor a papok egy kicsit az oldalára akarták fordítani, hogy enyhítsék teste fájdalmait, így kérte őket: *„Hagyjatok, testvérek, hadd nézzem tovább inkább az eget, mint a földet, hogy a lelkem már most hozzászokjon az úthoz, amelyen az Úrhoz indul.’* Legutolsó pillanataiban, megérezve a mellette álló Ördög jelenlétét, utoljára szállt szembe vele: *„Mit keresel itt, kegyetlen fenevad? Semmit sem találsz bennem, ami a tiéd, te átkozott: engem Ábrahám kebele fogad be!”* És így távozott békében, **397. november 8-án**.

A testet hajón vitték fel a Loire folyón **Tours** városába, olyan tömeg kíséretében, amilyet még soha nem láttak – Sulpicius elmondja nekünk, hogy egyedül a szerzetesek száma megközelítette a kétezret, nem számítva a megszámlálhatatlan Istennek szentelt nőt és a városok és falvak teljes lakosságát, akik zsoltárokat énekelve haladtak a parton, ahogy a hajó elvonult.

Egy novemberi reggel 397-ben a Loire folyón: a hajót, amely Szent Márton testét viszi Candes-ból Tours-ba, mindkét parton szerzetesek és városlakók ezrei kísérik fáklyával a kezükben, „Szent Márton nyarának” aranyló fényében.

Az ünnepélyes temetés Tours-ban három nappal később, **397. november 11-én** volt. Pontosan ez a dátum – az a nap, amikor Márton testét az európai tél küszöbén a földbe helyezték, abban az időben, amikor a mezei munkák véget értek, a pincékben megkóstolták az újbort, és az idei gesztenyét sütötték – véződött be örökre egész Európa emlékezetébe mint **Szent Márton napja**.

Erről az illusztrált digitális kiadásról

Ez a mai magyar nyelvű kiadás teljes terjedelmében, gördülékeny és közérthető formában adja közre **Sulpicius Severus** eredeti latin művét, a *De vita beati Martini*t (*Patrologia Latina*, 20. kötet, kiad. J. P. Migne, 1845 / Wikisource).

Mind a 27 fejezet és a Desideriushoz írt ajánló levél mai nyelvű változatán kívül a könyv 14 illusztrációt (egy történelmi térképet és 13 történelmi festményt) tartalmaz, valamint a narrátor jegyzeteit a 4. század végének történelmi, társadalmi, földrajzi és lelki hátteréről.

Ez a magyar fordítás a *The Life of Saint Martin* című angol kiadásból készült, amely maga az *A Vida de São Martinho* című mai portugál kiadás alapján született, és ugyanazon licenc alatt jelenik meg.

A Wikisource-on található forrásszöveg licence: Creative Commons Nevezd meg! – Így add tovább! 3.0 Unported / GNU FDL.